

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma

Kirsi Klemola, Heli Luukkonen ja Netta Seitsonen

**Mie ite -ryhmä vanhemmuuden tukena
Vanhempien kokemuksia ryhmästä
Vuoksenniskan vuoropäiväkodissa**

Opinnäytetyö 2013

Tiivistelmä

Kirsi Klemola, Heli Luukkonen, Netta Seitsonen
Mie ite -ryhmä vanhemmuuden tukena, Vanhempien kokemuksia ryhmästä
Vuoksenniskan vuoropäiväkodissa, 40 sivua, 3 liitettä
Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö 2013
Ohjaaja: lehtori Helena Rautiainen, Saimaan ammattikorkeakoulu

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vanhempien kokemuksia Kaakois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Socomin Mie ite -ryhmätoimintamallista. Mie ite -ryhmä on tarkoitettu alle kolmevuotiaiden lasten vanhemmille. Ryhmän tarkoituksena oli antaa vanhemmille kasvatuksellista tukea ja samalla tarjota vertaistukea. Opinnäytetyö oli työelämälähtöinen, ja siinä kokeiltiin toimintamallia yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja perheneuvolan kanssa. Lisäksi selvityksessä kuvataan Mie ite -ryhmätoimintamalli sekä tuotetaan kehittämissuhteita.

Opinnäytetyön tutkimusote oli kvalitatiivinen. Ryhmään osallistuneilta vanhemmilta kerättiin tietoa kyselylomakkeilla syksyllä 2012 liittyen vanhemmuuteen ennen ja jälkeen ryhmätoiminnan. Lisäksi tietoa opinnäytetyötä varten saatiin havainnoimalla ryhmää. Vanhempien täyttämistä kyselylomakkeista saatu tieto analysoitiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä käyttäen.

Selvityksestä ilmeni, että Mie ite -ryhmä tuki vanhemmuutta. Positiivisuus vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksessa lisääntyi. Vertaistuki koettiin voimaannuttavaksi ja Socomin Mie ite -ryhmätoimintamalli toimivaksi.

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin vanhempien kokemuksia ryhmätoiminnasta ja siitä, kuinka se tuki vanhempien kasvatustyötä. Jatkotutkimuksessa voisi selvittää, millaisia toiveita vanhemmilla on päiväkodin ja vanhempien yhteiselle kasvatuskumppanuudelle tai kantoiko perheitä ryhmästä saatu tuki myöhemmin.

Asiasanat: vanhemmuuden tukeminen, lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus, lapsen kehitys

Abstract

Kirsi Klemola, Heli Luukkonen, Netta Seitsonen
Experiences of group parenting support for parents of children in the
Vuoksenniska Day Care Center, 40 pages, 3 appendices
Saimaa University of Applied Sciences
Health Care and Social Services, Lappeenranta
Degree Programme in Social Services
Bachelor's Thesis 2013
Instructor: Senior Lecturer Helena Rautiainen, Saimaa University of Applied
Sciences

The purpose of this study was to examine parents' experiences of group support intended for parents who have children under three years old in the Vuoksenniska Day Care Centre. The South-East Finland Social and Welfare Centre of Expertise, Socom's, sponsored the group, and the purpose was to provide educational support for parents, and to provide peer support. This thesis was from working life which was tested as a pilot approach to early childhood education, and collaboration with family counseling.

Thesis research method was qualitative. Data for this thesis was collected from parents with questionnaires before and after the group. Information which was received from the parents was analyzed using content analysis method. The final result of this thesis was that the support group helps with parenting. Having a positive attitude and interaction between the child and the parent was increased. Peer support was seen as empowering.

This thesis examined parents' experiences of the group and how it will support parenting. Further study would be interesting to explore what kinds of wishes parents have for parenting support between day care center and parents, and has support received from the group continued to help families later.

Keywords: parenting support, parent and child interaction, child development

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Vanhemmuus.....	6
3 Vanhemmuuden tukeminen	7
3.1 Kasvatuskumppanuus	8
3.2 Kasvatuskumppanuuden periaatteet	9
3.3. Kasvatusmallit	10
4 Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukeminen	11
4.1 Oman tahdon kehittyminen.....	12
4.2 Aggressio	13
4.3 Myönteinen huomio	14
5 Lapsen kehitys kasvatuksen perustana	14
5.1 Ensimmäiset vuodet luovat lapsen kehityksen perustan	15
5.2 Vuorovaikutustaitojen kehitys	16
5.3 Kielenkehitys	16
5.4 Muistin kehitys.....	17
5.5 Sosiaalisten taitojen kehitys	17
5.6 Leikin kehitys.....	18
6 Mie ite -ryhmä	19
6.1 Mie ite -mallin kohderyhmä.....	20
7 Selvityksen toteutus	21
7.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja selvitystehtävät.....	23
7.2 Laadullinen tutkimusote ja eettisyys	23
7.3 Toteutus ja aineiston keruu	24
8 Pilottikokeilu Vuoksenniskan vuoropäiväkodissa	25
8.1 Vuoksenniskan vuoropäiväkoti	25
8.2 Ryhmäkertojen kulku ja kuvaus.....	26
8.3 Vanhemmuuden voimavarat.....	26
8.4 Lapsen kehitys 1 – 3-vuotiaana, ja leikin merkitys kehitykselle	27
8.5 Lapsen käyttäytymisen ymmärtäminen ja myönteinen palaute	28
8.6 Vuorovaikutus lapsen kanssa ja selkeät ohjeet	29
8.7 Myönteisen käyttäytymisen vahvistaminen.....	30
9 Ryhmän tuki vanhemmuudelle.....	31
9.1 Vanhemmuuden kokeminen ennen ryhmää	32
9.2 Vanhemmuuden kokeminen ryhmän jälkeen.....	35
10 Pohdinta.....	38
11 Lähteet	42

Liitteet

- Liite 1 Kutsu ryhmään
- Liite 2 Kyselylomake ennen ryhmää
- Liite 3 Kyselylomake ryhmän jälkeen

1 Johdanto

Arki pienten lasten kanssa tuo mukanaan vanhemmille erilaisia haasteita. Lapsen kehittyessä myös vanhemmuus saa uuden ulottuvuuden. Lapsi tarvitsee lähelleen aikuisia, jotka antavat hänelle mahdollisuuden opetella omia taitojaan itse, ja jotka tukevat lasta pettymyksen ja epäonnistumisen hetkellä. Vanhemmuus tuo mukanaan tarpeen jakaa perhe-elämään liittyviä asioita muiden vanhempien kanssa, toisinaan ammatillista kasvatuksellista tukeakin tarvitaan.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää vanhempien kokemuksia Mie ite -ryhmästä sekä testata ryhmää pilottikokeiluna Vuoksenniskan vuoropäiväkodissa. Jyväskylän perheneuvola on kehittänyt vanhempainkoulun, jota on jatkokehitelty muun muassa Eksoten alueella ammatillisesti ohjattuna vanhempien vertaistukiryhmänä.

Opinnäytetyöhön saimme idean työnantajan edustajalta. Tarkoitus oli pitää yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja perheneuvolan kanssa alle kolmevuotiaiden lasten vanhemmille vanhemmuutta tukevaa ryhmää Vuoksenniskan vuoropäiväkodissa syksyllä 2012. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy:llä (Socomilla) on olemassa Mie ite -ryhmälle valmis malli, jota käytimme ryhmän ohjauksessa. Ryhmä kokoontui viisi kertaa ja koostui kolmesta päiväkodin asiakasperheestä. Ryhmän tarkoitus on muun muassa antaa kasvatuksellista tukea lasten vanhemmille ja tarjota samalla vertaistukea, vahvistaa vanhemmuutta sekä ennaltaehkäistä tulevia kasvatusongelmia. Toiminnan tarkoituksena oli myös lisätä perheneuvolan ja päivähoidon yhteistyötä. Työmenetelminä ryhmässä käytettiin muun muassa ohjattuja keskusteluja, työntekijöiden alustuksia päivän aiheeseen sekä vanhempien tekemiä kotitehtäviä.

Perheneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyön tavoitteena on vakiinnuttaa toimintamalli työvälineeksi muihinkin imatralaisiin päiväkoteihin. Teoreettisina viitekehyksinä opinnäytetyössä ovat vanhemmuuden tukeminen, lapsen ja vanhemman vuorovaikutus sekä lapsen kehitys.

2 Vanhemmuus

Vanhemmuus lähtee usein ajatuksesta, mielikuvasta, joka vanhemmalla on jo ennen lapsen syntymää. Lapsen syntytapa, biologisesta vahingosta, suunnitellusta syntymästä tai joskus pitkänkin lapsettomuushoidon tai adoption johdosta, ei aseta vanhemmuudelle ylimääräisiä ehtoja. Vanhempi on aina vanhempi, eikä vaihto-oikeutta ole, niin lapsella kuin vanhemmallakaan. Vanhemmuuteen on tarjolla monenlaista ammatillista tukea raskausajasta lapsen kouluiän loppuun saakka, ja suurimmalle osalle tämä riittää ilman erityisen ammattiavun tarvetta. Epävarmuuden tunne omasta vanhemmuudesta kuuluu asiaan, ja oman vanhemmuuden tueksi kannattaa hakea kirjoja ja käytännön toimintamalleja. Tärkeitä asioita vanhemmuudessa ovat keskeneräisyyden hyväksyminen ja sietäminen. (Cacciatore, Korteniemi-Poikela & Huovinen 2008, 93–94.)

Almqvistin (1996) mukaan naisen ja miehen arki ja elämä muuttuu lapsen syntymän myötä. Vanhemmuus on sitoutumista isän ja äidin rooleihin, henkistä kehitysprosessia, jonka edellytyksenä on kyky ymmärtää lapsen tarpeita. Vanhemmat tarvitsevat tietoa lapsen fyysisestä ja psyykkisestä kasvusta sekä tukea ja konkreettista apua arkeen. (Friis, Eirola & Mannonen 2004, 20.)

Lapsen kehitykselle perustaa luo arkipäivän toiminta ja vuorovaikutus. Yhteiskunnalliset muutokset ovat vaikuttaneet perheiden elämään, ja perheiden ongelmat ovat lisääntyneet ja monimutkaistuneet. Nykypäivän epäröivä kasvatuskulttuuri ei anna vanhemmille vastauksia siihen, kuinka toimia arkipäivän tilanteissa. Monet vanhemmat kokevat olevansa yksin ongelmineen ja tarvitsevat apua ja tukea kasvatustyössään. (Friis ym. 2004, 21.)

Yksi aikuisiän suurimpia identiteetin, roolin, arvojen ja elämäntavoitteiden muutoksista on vanhemmaksi tuleminen. Vaikka vanhemmuus tuo mukanaan iloa ja onnea, se aiheuttaa myös kriisejä ja stressiä. Vauvan vaativuus ja avuttomuus voi herättää myös vanhemmassa samoja tunteita. Pintaan voi nousta tuntemuksia omista vanhemmista ja vanhemmuudesta kertoen vanhempien läsnäolosta tai sen puutteesta. (Väestöliitto.)

Vanhemmuus on tärkeä osa elämää, mutta se ei kuitenkaan ole koko elämä. Jaksakseen ja kyetäkseen toimimaan vanhempana on tärkeää huolehtia myös

omasta fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista. Tukiverkostojen merkitys on suuri. Jaksamiselle vanhempana tärkeitä ovat muut läheiset ihmiset, suku ja ystävät sekä työ ja harrastusten ylläpitäminen. (Väestöliitto.)

Sinkkonen (2008) toteaa, että pikkulasten vanhemmat pitäisi suojata liialta stressiltä. Heidän pitäisi voida omistautua riittävästi perheelle ja vanhemmuudelle. Tarvitaan ennen kaikkea yritysmaailman toimenpiteitä, etteivät pikkulasten vanhemmat joudu liiaksi työelämän puristuksiin lasten kustannuksella. Vanhemmuuteen kuuluvat olennaisena osana myös syyllisyyden tunteet. Vanhempia syyllistetään perinteisiin roolimalleihin mukautumisesta, jos äidit jäävät kotiin hoitamaan lapsia. Jos taas lapset viedään päivähoitoon, heitä moititaan uran asettamisesta lasten ja perheen edelle. Isiä taas syyllistetään siitä, jos he ovat liikaa töissä, eivätkä ole onnistuneet muuttumaan hoivaaviksi ”pehmoisiksi”. Teki vanhempi niin tai näin, aina tuntuu syyllisyyden pisto sydämessä. (Sinkkonen 2008, 18–19.)

3 Vanhemmuuden tukeminen

Lapsen Maailman (2005) mukaan perheiden hyvinvointia uhkaavat nykyisin monenlaiset työhön liittyvät tekijät, kuten hankalat työajat ja pätkätyöt. Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen on haastavaa ja välittyy vanhempien hyvinvointiin ja tätä kautta parisuhteeseen sekä lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen. Lapsilla on monia oheiskasvattajia vanhemman ohella, ja lapsella on myös muita kasvu- ja kehitysympäristöjä. Nämä ovat joko tukena lasten kasvatuksessa tai ristiriidassa vanhempien oman kasvatustyön kanssa. On monenlaisia tapoja kasvattaa lasta, eikä täydellistä vanhemmuutta ole. Turvalliset ja jatkuvat ihmissuhteet luovat pohjan lapsen suotuisalle ja tasapainoiselle kasvulle. Tärkeimpinä tekijöinä ovat vuorovaikutus sekä vanhempien kyky vastata lapsen kehityksellisiin tarpeisiin. Hyvään vanhemmuuteen kuuluu tarjota lapselle perushoivaa, läsnäoloa, emotionaalista lämpöä, virikkeitä, kannustusta, rajojen asettamista ja valvontaa, ja näin edistää lapsen hyvinvointia. (Lastensuojelun keskusliitto.)

3.1 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön tietoista sitoutumista ja toimimista lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Se ymmärretään henkilöstön ja vanhempien tasavertaiseksi vuorovaikutukseksi, jota ohjaavat tietyt periaatteet. Kasvatuskumppanuutta ohjaavat periaatteet ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi. Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa vasussa todetaan, että vanhemmilla tulee olla mahdollisuus osallistua omaa lastaan koskeviin kasvatuskeskusteluihin ja lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen. Vanhemmilla on ensisijainen kasvatusoikeus- ja vastuu. Kasvatuskumppanuuteen perustuvassa asiakassuhteessa vanhemmat ja henkilöstö ovat samanarvoiset. Molemmilla osapuolilla on erilaiset tiedot ja taidot lapsen kanssa toimimisesta, ja nämä tiedot yhdistetään lapsen hyvinvointia kannattelevalla tavalla. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17.)

Kasvatuskumppanuus lähtee lapsen tarpeista ja lapsen edun toteutumisesta. Kumppanuuden tavoitteena on, että lapsi toimijana ja oman elämänsä kokijana tulee kokonaisvaltaisesti ymmärretyksi, nähdyksi ja kuulluksi. Lapsen kokemusten, leikin, tarpeiden, toiveiden ja toiminnan havainnointi ja havaitseminen ovat keskiössä. Merkityksellistä on, miten ja mitä lapselle puhutaan. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17.)

Kasvatuskumppanuutta toteuttaessa tilaa avautuu vanhempien ja henkilöstön vuoropuhelulle, jossa vaikeidenkin asioiden puheeksiotto helpottuu. Tavoitteena on luoda niin luottamuksellinen yhteistyösuhde vanhempiin, että molemminpuolinen luottamuksellinen keskustelu mahdollistuu. Erityisesti luottamusta vaaditaan niihin tilanteisiin, jolloin vanhempien ja henkilöstön havainnot ovat ristiriidassa keskenään. Toimivassa yhteistyössä päivähoito ja koti etsivät yhteistä ymmärrystä siitä, miten lapselle voidaan turvata ehjä kasvun, kehityksen ja oppimisen perusta erilaisissa varhaislapsuuden verkostoissa, sekä kehitysympäristöissä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 21.)

Näin ollen kasvatuskumppanuuden tavoitteena onkin vahvistaa vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta parhaalla mahdollisella tavalla. Jotta henkilöstö pystyisi

tähän, se tarvitsee tietoa lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen merkityksestä. Vanhemman ja lapsen suhteen kannattelu on tärkeää kaikkien päivähoitossa olevien perheiden kohdalla. (Kaskela & Kekkonen 2006, 23.)

3.2 Kasvatuskumppanuuden periaatteet

Kuuleminen

Toisen ihmisen kuuntelu ja kuuleminen ovat keskeisiä asioita vuoropuhelussa. Kuulevassa suhteessa asetutaan kuulemaan toisen ihmisen asiaa, ajatuksia ja puhetta. Vuoropuhelussa saarnaaminen, kritisoiminen ja luennoiminen aiheuttavat sen, että toinen osapuoli ei enää kuule. Kuulevassa suhteessa kasvattaja viestittää omilla ilmeillä ja eleillä, että hän on läsnä ja halukas kuulemaan. Kuuluksi tuleminen on eheyttävä kokemus, ja siksi kasvatuskumppanuuden keskeinen periaate. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32.)

Kunnioitus

Myönteisyys ja avoimuus auttavat ihmistä ymmärtämään, että häntä kunnioitetaan ja arvostetaan. Erilaisuuden kohtaamisessa kunnioittavan suhteen luominen on haaste. Henkilöstö kohtaa erilaisia perheitä, erilaisia perhekulttuureja ja erilaisia arvoja työssään jatkuvasti. Todellisen vuorovaikutuksen syntyä helpottaa kunnioitus, jossa on mahdollista tuoda esiin asioita peittelemättä ja teeskentelemättä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 34.)

Luottamus

Luottamus rakentuu kunnioituksen ja kuulemisen periaatteista. Luottamusta rakennetaan antamalla vanhemmille mahdollisuus osallistua lapsensa hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen liittyviin asioihin. Päivittäiset arkiset kohtaamiset lapsen asioissa mahdollistavat yhteisen ymmärryksen lapsesta. Ihmiset tarvitsevat eripituisia aikoja luottamuksellisen suhteen luomiseen. Kasvatuskumppanuuden keskeinen tavoite on luoda luottamuksellinen ilmapiiri kaikelle vanhempien ja työntekijöiden vuoropuhelulle. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36.)

Dialogi

Dialogisuus on keskustelua, jossa on ydin, eikä siinä ei valita puolta. Dialogisuus määritellään tavaksi toimia, ajatella ja puhua yhdessä. Se toteutuu ilmapiirissä, jossa toisen tietämys ei ole arvokkaampaa kuin toisen. Dialogissa luodaan yhteistä ymmärrystä ja sovitellaan yhteen erilaisia tulkintoja. Vain kuulevassa suhteessa voi syntyä aitoa vuoropuhelua, jossa on tilaa kaikkien osapuolten tulla näkyviksi omine ajatuksineen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 38.)

3.3. Kasvatusmallit

Käytetyimmät mallit lasten kasvatuksesta ja kasvatuksen vaikutuksesta lapseen on kehittänyt Diana Baumrind (1971). Baumrind puhuu neljästä kasvatustyylistä sen mukaan, kuinka paljon kontrollia tai rakkautta kasvatus sisältää. Mallit on jaettu auktoritatiiviseen, autoritatiiviseen, sallivaan ja laiminlyövään kasvatukseen. (Broberg, Almqvist & Tjus 2005, 73.)

Auktoritatiivisessa kasvatuksessa vallitsee hierarkia, vanhempi vastaa siitä, että hänellä on viimeinen sana. Suhteessa on kuitenkin paljon lämpöä, ja vanhempi osoittaa, että hän pitää lapsesta ja on mielellään tämän kanssa. Vanhemman päätökset eivät aina miellytä lasta, mutta ne palvelevat lapsen etua pitkän ajan kuluessa. *Salliva* kasvatus on luonteeltaan lämmin, mutta ei yhtä hierarkinen, ja *laiminlyövä* kasvatus on vähiten hierarkinen, mutta myös vähiten lämmin. *Autoritaarinen* kasvatus on enemmän hierarkinen ja vähemmän lämmin kasvatustyyli. (Broger ym. 2005, 73.)

Juusola puhuu *autoritatiivisesta* kasvatuksesta, hän kutsuu sitä kunnioittavaksi kasvatukseksi. Se on ikään kuin perheen tunnejohtamista. Kasvatus on johdonmukaista, sisältää jämää ohjaamista, selkeitä rajoja, rakkautta, lämpöä ja hyväksyntää. Kunnioittavassa kasvatuksessa käydään päivittäistä ajatustenvaihtoa lapsen kanssa, kuunnellaan lasta, ja etsitään ratkaisuja syllisten etsimisen sijaan. Tällä tavoin vanhemmat kasvattavat lasta ajattelemaan omilla aivoillaan. (Juusola 2011, 15.)

Tunnekieli on perheen omaa, ainutlaatuista ilmeiden, eleiden, tunteiden ja sanojen kieltä. Tunnekieltä kannattaa vaalia erilaisissa kriiseissä, jotta perheen kieli ei muutu negatiiviseksi, syyllistäväksi ja tuomitsevaksi. Tunnekieli syntyy peilaamalla lapsen tuntemuksia, olemalla läsnä lapselle, juttelemalla ja koskettamalla. Näin lapsi oppii luottamaan siihen, että tulee kuunnelluksi ja rakastetuksi, ja että hänen viesteihinsä vastataan. Yhtä tärkeää kuin sylissä pitäminen, on lapsen ilmeiden ja eleiden havainnointi ja lapsen kanssa juttelu. Paras peili lapselle on vanhemman rakastava, ihaileva ja kannustava katse. Jos vanhempi on hermostunut tai etäinen, hänen ajatuksensa karkaavat pois lapsen luota ja peili sulkeutuu, eikä lapsi löydä siitä itseään. Jos lapsen kasvuympäristössä on eniten iloa, hellyyttä ja turvaa, nämä vahvistuvat lapsen aivoissa ja kehossa. Tällöin jokunen hajamielinen tai ärtyisä hoivakokemus ei merkitse paljon hyvien hoivakokemusten ollessa vallitsevia. (Juusola 2011, 25.)

4 Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukeminen

Lapsen ja häntä hoitavan aikuisen keskinäinen vuorovaikutus on kehityksen perusta. Lapsi on syntymästä lähtien aktiivinen vuorovaikutuksessa, ja lapsella on älylliset ja tunteisiin perustuvat valmiudet vuorovaikutukseen. Vuorovaikutuksen jatkuvuus ja vastavuoroisuus saa lapsen toimimaan aktiivisesti muiden ihmisten kanssa ja auttaa lasta tuntemaan olonsa turvalliseksi. Mitä enemmän vanhemmat hoivaavat lastaan, sitä paremmin lapsen perusluottamus kehittyy. (Friis ym. 2004, 43–44.)

Lapsen temperamentti tekee vanhemmuudesta erilaisen jokaisen lapsen kohdalla. Lapsen ominaisuuksiin ei voi vaikuttaa, vaan lapsi tulee hyväksyä juuri sellaisena kuin hän on. Lapselle on luotava tunne siitä, että hän on ”maailman paras” juuri omana itsenään. (Cacciatore ym. 2008, 97.)

Psykologi Satu Korhonen toteaa kirjoittamassaan vuorovaikutusleikkioppaassa vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen olevan suurimmaksi osaksi sanatonta viestintää. Vanhemman rakkaus lapseen välittyy kosketuksen ja katseen kautta. Vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen kannalta on merkityksellistä se, että vanhempi iloitsee lapsestaan ja osaa myös näyttää sen lapselle. Lapsesta iloitseminen saattaa olla toisinaan kokonaan kateissa, mikäli vanhemman elämäs-

sä on paljon muita kuormittavia tekijöitä tai vuorovaikutus lapsen kanssa on muodostunut syystä tai toisesta yksinomaan kielteiseksi. Erilaisilla vuorovaikutusta tukevilla leikeillä voidaan tukea vanhemman ja lapsen myönteistä kanssakäymistä. (Sosiaaliportti.)

4.1 Oman tahdon kehittyminen

Lapsen ensimmäisten vuosien tärkein kehitystehtävä on luoda turvallinen kiintymyssuhde vanhempaan. Kun lapsi alkaa tutkia maailmaa ja kykenee liikkumaan omin päin, hän pitää vanhempaa turvallisena tukikohtana, johon voi aina palata. (Broberg ym. 2005, 72.) Vuoden vanhana lapsi alkaa itsenäistyä ja puuhailla enemmän omissa oloissaan. Lapsi pystyy säilyttämään mielikuvan vanhemmastaan, vaikka tämä ei olisi kaiken aikaa näkyvillä. Hän käy välillä hake-massa läheisyyttä vanhemmaltaan ja palaa taas omiin leikkeihinsä. Lapsen oman turvallisuuden vuoksi vanhempi joutuu kieltämään lasta, mikä tuottaa lapselle pettymyksiä. Pettymyksen tunteet ovat kuitenkin tärkeitä elämään kuuluvia kokemuksia. Kun lapsi saa vanhemmaltaan lohdutusta ja hyväksyntää kiukun hetkellä, hän saa kokemuksen siitä, että on vanhemmilleen rakas myös kiukkuisena. (MLL a.)

Noin kahden ja puolen vuoden iässä useimmilla lapsilla ilmenee itsekorostuksen tarvetta, uhmaa, joka vähenee noin nelivuotiaana (Broberg ym. 2005, 31). Asettamalla rajoja lapselle vanhempi auttaa lastaan todenmukaisen kuvan muodostamisessa itsestään ja maailmasta, jossa kaikki ei ole mahdollista. Vanhemman ei pidä siis pelästyä lapsen oman tahdon ja uhman kehittymistä. On tärkeää tukea lapsen itsenäisyyttä hänen oppimisissaan toiminnoissa. Lapsi peilaa omaa arvoaan ja merkitystään vanhemman reaktioista, niin sanoista kuin katseesta. Oman tahdon kehittyminen ilmenee eri tavalla eri lapsilla. Toisilla tahtominen ei aiheuta suuria tunnekuohuja, kun taas toiset voivat reagoida rajojen asettamiseen hyvinkin voimakkaasti. Tärkeintä vanhemmille on kuitenkin pitää kiinni rajoista, ja saada lapselle tunne siitä, että on vanhemmilleen rakas. (MLL b.)

Tahtoiällä tai uhmaiällä, nimityksiä joita noin 1,5 – 3-vuoden ikävaiheesta käytetään, on tärkeä tehtävä lapsen kehityksessä. Se on arvokasta aikaa erityisesti

lapsen minäkuvan ja itsetunnon kehityksen kannalta. Arki tämän ikäisen kanssa saattaa olla hyvinkin takkuista. Onkin tärkeää pitää huolta siitä, että perheen tunnekieli ja vuorovaikutus pysyvät myönteisinä. Lasta voi rajoittaa myös kunnioittavasti, ystävällisesti tai vähintäänkin asiallisesti. On tärkeää, että lasta ei jatkuvasti moitita ja syytetä, vaan perheenjäsenet osoittavat toisilleen arvostusta sanoin ja teoin. Vanhemman jatkuva huuto lapselle ei auta. Ensin kannattaa tyyntytellä omia ja lapsen tunteita, ja rauhoituttua käydä tilannetta läpi jutellen mitä tapahtui ja miksi. (Juusola 2011, 41.)

4.2 Aggressio

Parin vuoden iässä monet lapset ovat aggressiivisimmillaan. Pahimmissa tahdon ja uhman kohtauksissa rakastavimmaltakin vanhemmalta voi katketa pinna. Lapset ovat tässä iässä kaikkein suurimmassa riskissä joutua perheväkivallan kohteeksi. Todella tärkeää onkin, että vanhemmat huolehtivat omasta jaksamisestaan ja hyvinvoinnistaan, sillä umpiväsyneet vanhemmat lisäävät lapsen henkisen ja fyysisen kaltoinkohtelun riskiä. (Juusola 2011, 41.)

Sinkkosen (2008) mukaan lapsi tarvitsee tervettä aggressiota itsenäistyessään ja eriytyessään eli luodessaan omaa identiteettiään. Hän vertaa uhmaikää ja murrosikää, jotka ovat kaksi vaihetta, joissa lapsi irrottautuu riippuvuussuhteestaan ja siirtyy elämässä eteenpäin. Kummallekin on tyypillistä neuvottomuus, ailahtelu taakse jäävän vaiheen ja tulevaisuuden välillä, ja turhautuminen siihen, että asiat eivät ota ratketakseen. Lapsi siirtyy uhmaiässä vauvasta leikki-ikään. Lapsi ei tiedä tulevasta mitään, eikä hänellä ole paluuta takaisin vauvamaailmaan. Hänellä on jo monenlaisia taitoja, mutta hän törmää jatkuvasti oman pienuutensa tuomiin rajoituksiin ja tarvitsee aikuisen apua. Tästä turhautuneena lapsi voi tuntea uhmaa ja raivoa, johon hän tarvitsee aikuisen myötätuntoa, ei liiallista kärsimättömyyttä tai vaatimuksia. Tässä kehitysvaiheessa aggressio on välttämätön, kehitystä tukeva voima. (Sinkkonen 2008, 137–139.)

Eri ikävaiheisiin kuuluvaan aggressioon ei pitäisi suhtautua tuomitsevasti. Se kuuluu voimakkaaseen kehitysvaiheeseen ihmisen itsenäistyessä ja kehittäessä minäkuvaansa. Lapsen aggressiivisissa kehitysvaiheissa on tärkeää, että van-

hemmat pysyvät lujina ja lämpiminä eivätkä provosoidu lapsen käytöksestä. (Juusola 2011, 41–42.)

4.3 Myönteinen huomio

Jokainen lapsi tahtoo myönteistä huomiota - hymyä, rohkaisevia sanoja ja halauksia. Jos lapsi ei saa huomiota myönteisellä tavalla, hän yrittää muilla keinoilla. Yleensä tämä tarkoittaa sopimatonta käytöstä, josta lapsi saa aikuiselta kielteistä huomiota. Aikuisen onkin ohitettava huono käytös ja huomioitava myönteinen käytös tavalla, jota lapsi ei osaa odottaa. Vanhemman on oltava tarkka, jotta huomaa lapsen myönteisen käyttäytymisen ja muistaa käyttää jokaisen tilaisuuden palkita häntä siitä kehumalla, olipa asia kuinka pieni tahansa. Paras tapa on antaa lapselle huomiota silloin, kun hän sitä vähiten odottaa. Ei silloin, kun hän on käyttäytynyt huonosti. (Sandberg ym. 2008, 22–23.)

Sinkkonen (2003) sanookin, että pientä lasta ei voi kehua liikaa. Hän saa olla läheisilleen maailman söpöin ja valloittavin, eikä hänestä silti tule narsistia, vaan lapsi saa tunteen olevansa rakastettu ja hyväksyty ilman ehtoja, sellaisena kuin on. Kokemus on tärkeä hyvän itsetunnon kehittymisen kannalta. (Sinkkonen 2003, 68.)

5 Lapsen kehitys kasvatuksen perustana

Kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana lapsen fyysinen ja psyykinen kehitys on nopeampaa kuin koskaan myöhemmin ihmisen elämässä. Silloin muodostuu eräänlainen kivijalka myöhemmille kehitysvaiheille. Kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana lapselle kehittyy tunne omasta minuudesta, yksilöllisyydestä ja ainutkertaisuudesta. Lapselle kehittyy perustaju ihmisten keskinäisestä toiminnasta. Hän oppii omien mielialojen säätelyä ja käyttäytymisen kontrollointia, sekä kuinka reagoida muiden mielialoihin ja viesteihin. Oppiakseen kaiken tämän lapsen tulee saada läheistä vuorovaikutusta sensitiivisten ja lapselle emotionaalisesti tärkeiden hoitajien kanssa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 21.)

5.1 Ensimmäiset vuodet luovat lapsen kehityksen perustan

Alle kolmevuotias lapsi elää kehityksessään vilkkainta kautta. Lapsen minuu kasvaa esiin, persoonallisuus muovautuu ensimmäistä kertaa, ja hän oppii vaikuttamaan ympärillä olevaan ympäristöön. Ympärillään oleviin ihmisiin hän vaikuttaa ensin elein ja liikkein ja vähitellen puhumalla. Jotta lasten kehitys sujuisi toivotulla tavalla, kasvattajan on tunnettava kehityksen yleinen kulku ja sen taitekohdat. Kehitys on vahvasti vuorovaikutusta ja niin on kasvatustakin. (Helenius & Korhonen 2008, 33.)

Yksilön kehitystä on kuvattu erilaisten jatkumojen ja kehityskaaren avulla. Yksiselitteinen määritelmä kehityssiirtymälle voisi olla ”jaksot lapsen elämässä, jolloin uusia taitoja tulee näkyviin, jolloin tapahtuu paljon psykologisia muutoksia usealla ulottuvuudella”. Yksi perusristiriita siirtymävaiheissa on kasvaneiden psyykkisten ja fyysisten toiminnan mahdollisuuksien ja aikaisemmin vakiintuneiden vuorovaikutuksen muotojen kanssa. Kaikkien tuntema esimerkki tällaisesta ristiriidasta on toisen tai kolmannen ikävuoden aikana esille nouseva ”minä itse”- kriisi. Lapselle ei riitä aiempi vuorovaikutus aikuisen kanssa, vaan lapsi vaatii oireilullaan, että häntä kohdeltaisiin jo isompana. Lapsen itse tehdessä asioita hän kokee, ettei ole enää pieni. Näin lapsi vaatii myös aikuisilta vastaavaa kohtelua. Kriisivaiheet ovat lapsen kehityksen kannalta välttämättömiä, ja kriisivaiheessa korostuvat aikuisen toiminta sekä sen laatu. Lapsen näkökulmasta kriisivaihe tarkoittaa käännekohtaa, jolloin lapsi siirtyy yhdestä tavasta kokea ympäristöä toiseen tapaan. Aikuisten on tunnistettava erilaiset siirtymät, jotta emme tulkitse lapsen toimintoja väärin. Esimerkiksi saatamme tulkita tavaroiden heittelemisen uhmaksi tai liikkumisen ympäriinsä levottomuudeksi sen sijaan, että pohtisimme kuinka tuemme lasta uudessa ja kuinka ympäristön voi muuttaa paremmin vastaamaan lapsen kasvaneita voimia ja edellytyksiä. (Helenius ym. 2008, 11–36.)

Alle kolmevuotiaan lapsen aivojen muovautuneisuus ja alttius uusien asioiden omaksumiselle on poikkeuksellisen suurta. Varhaislapsuuden aikana tapahtuva kehitys antaa perustan myöhemmin opittaville tiedoille ja taidoille. Vaikka lapsi on ensimmäisinä elinkuukausinaan suhteellisen pienen osan vuorokaudesta valvetilassa, hän oppii koko ajan nukkuessaankin. Tällöin on jo tärkeää, että

lapsi kuulee ympärillään puhetta, minkä seurauksena oma äidinkieli alkaa muoutua. Valvetilassa lapsi pyrkii aktiivisesti suuntautumaan ympäristöönsä kohti jäsentynyttä toimintaa. Lapsen tiedot ja taidot karttuvat aina jossain kehityksellisessä kontekstissa. Varhaislapsuuden merkityksellisiä ympäristöjä ovat koti- ja päivähoito sekä sukulaisverkostoissa sekä niissä vallitsevat vuorovaikutussuhteet. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2009, 18–19.)

5.2 Vuorovaikutustaitojen kehitys

Pieni lapsi on syntymästään saakka suuntautunut ympäristöönsä. Hän pyrkii olemaan vuorovaikutussuhteessa häntä hoitavien aikuisten kanssa. Muutaman kuukauden iässä lapsi viestii läheisyyden haluaan hymyilemällä ja äännelemällä. Lapsen ensi hymy on sosiaalisen toiminnan merkki ja alku kommunikaation ja kielen oppimisen myöhemmälle kehitykselle. Kiintymyssuhdeteorian luoneen brittiläisen psykiatrin Bowlbyn (1969, 1979) mukaan lapsen ja hoivaajan suhde rakentuu lapsen kiintymisestä vanhempaan ja vanhemman kiintymisestä lapseen. Vanhemman kiintyessä lapseen, hänellä on halu hoivata lasta ja heille kehittyy vahva tunneside. (Nurmi ym. 2009, 29–30.) Varhaisissa ihmissuhteissa opitut sisäiset mallit turvasta, läheisyydestä ja omasta arvosta ovat yhteydessä siihen, kuinka lapsi vastaa kehityshaasteisiin ja toimii uusissa tilanteissa. Tunnetasolla vahvasti arjessa mukana olevat vanhemmat vahvistavat omalla toiminnallaan lapsen myönteistä mielikuvaa itsestään ja omista mahdollisuuksistaan, kun taas hoivaajien hyljeksintä ja välinpitämättömyys voi saada aikaan sen, että lapsi kokee itsensä arvottomaksi. (Nurmi ym. 2009, 30.)

5.3 Kielenkehitys

Halu olla vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin vahvistaa lapsen pyrkimystä havainnoida ympäristönsä tapahtumia ja kuvata niitä kielellisesti. Sanaston nopea karttuminen on tunnusomaista leikki-ikäisen kielen oppimiselle. Lapsi ymmärtää sanoja ja kieltä ennen kuin pystyy itse puhetta tuottamaan. Sanojen tuottaminen vaatii lapselta taitoa sekä ääntä että kykyä käyttää sanoja kommunikoinnin välineenä. (Nurmi ym. 2009, 35–42.)

Sanaston nopea kasvu on yhteydessä siihen lapsen havaintoon, että kaikki ympärillä olevat asiat voidaan nimetä. Kaksivuotiaan sanastossa on keskimäärin jo

250 sanaa, mutta sanojen määrässä esiintyy yksilöillä hyvin erilaisia vaihteluja (0-595 sanaa). Kahden ikävuoden jälkeen lapsen sanasto laajenee noin 10 sanan päivävauhdilla, ja kuuden vuoden iässä lapsella on hallussaan jo yli 10 000 sanaa. Kaksi-kolmevuotiaat käyttävät puhuessaan preesens- ja imperfektimuotoja sekä taivuttavat verbejä eri persoonissa. Kaksi-kolmevuotiaat pystyvät jo vertailemalla tunnistamaan kokoeroja, kun heitä esimerkiksi pyydetään näyttämään, kumpi palikoista on suurempi, ja kumpi palloista on pienempi. (Nurmi ym. 2009, 35–42.)

5.4 Muistin kehitys

Muisti ja oppiminen ovat monimuotoisia toimintoja, jotka ovat mukana lähes kaikessa älyllisessä ja sosiaalisessa toiminnassa. Muistin kehitykselle on tyypillistä pyrkimys taloudellisuuteen. Kaikkia tapahtumia ei muisti pysty taltioimaan mieleen erillisenä, vaan kokemuksesta muodostetaan sisäinen mielikuva. Näin muistitoiminnot ovat kiinteästi sidoksissa lapsen muuhun kehitykseen.

Pysyvien mielikuvien muodostuminen mahdollistaa lapselle sen, että hän pystyy ennakoimaan tulevia tapahtumia, palauttamaan mieleen aikaisempia kokemuksia sekä jäsentämään tapahtumia suhteessa olevaan tietoon. Esimerkiksi leikki-tilanteessa lapsi voi seurata kiinnostuneena toimintoja, tallentaa tapahtumia muistiin ja myöhemmin tuottaa niitä itselle uudessa vastaavankaltaisessa tilanteessa. Pitkäkestoiseen muistiin ovat tallentuneet aikaisemmat tiedot, taidot ja kokemukset, joiden avulla lapsi käsittelee uutta tietoa. Esillä oleva tehtävä ja siihen liittyvä tavoite määrittelevät kuinka lapsen tarkkaavaisuus suuntautuu ja mitä valikoituu lyhytkestoisen muistin käsittelyyn. Lyhytkestoista muistia tarvitaan tiedon väliaikaiseen tallentamiseen ja aktiiviseen tiedonkäsittelyyn. Lapsi pystyy säilyttämään ja palauttamaan lyhyellä ajalla vain rajallisen määrän tietoa. (Nurmi ym. 2009, 49–50).

5.5 Sosiaalisten taitojen kehitys

Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan valmiuksia, joilla lapsi pystyy arkipäivän tilanteissa ratkaisemaan ongelmia sellaisilla tavoilla, jotka johtavat positiivisiin seuraamuksiin sosiaalisissa tilanteissa, esimerkiksi siihen että hän pääsee mukaan leikkiin. Lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät nopeasti kolmen ja kuuden ikä-

vuosien välillä. Sosiaalisesti taitavat lapset ovat usein suosittuja toveripiirissä. Heidän on helppo solmia ystävyysuhteita ja leikkiä sekä kahdenkesken että ryhmässä. Kielitaito on yhteydessä sosiaalisiin taitoihin. Kielitaito mahdollistaa sosiaalisen kanssakäymisen, mikä näkyy lasten innokkuutena käynnistää mielikuvitus- ja roolileikkejä yhdessä toisten lasten kanssa. Vanhemmilla ja perheen vuorovaikutussuhteilla on keskeinen merkitys sosiaalisten taitojen omaksumisessa. Perheen ilmapiirin lasten ja vanhempien välisten vuorovaikutussuhteiden uskotaan vaikuttavan lapsen sosiaalisten taitojen kehitykseen. (Nurmi ym. 2009, 54–55.)

Sosiaalisesti taitavien lasten on todettu jäsentävän tilanteita tarkemmin ja myönteisemmin kuin ei-sosiaalisesti. On merkityksellistä, millainen on lapsen oma tunnetila, esimerkiksi suuttumus, pelko, tai mielihäiriö. Oma tunnetila vaikuttaa syy-seuraussuhteiden tulkintaan. Virheellisiä tulkintoja saattaa myös syntyä, jos lapsen on vaikea asettua toisen ihmisen asemaan, tai nähdä tilanne toisen lapsen näkökulmasta. (Nurmi ym. 2009, 56.)

Salmivallin (2005) mukaan pieni lapsi ei pysty vielä ennakoimaan toimintansa pitkäaikaisia seurauksia eikä tavoitteidensa sosiaalista suotavuutta, vaan hänen toimintaansa ohjaavat mielihyvää tuottavat välittömät tavoitteet. Lapsen käsitys itsestään ja rohkeus toimia sosiaalisissa tilanteissa ovat yhteydessä siihen, kuinka hän tilanteessa toimii. Näin lapsen sisäiset sosiaaliset skeemat ja representaatiot ohjaavat tilanteiden havainnointia, tulkintaa ja toiminnan ohjausta. (Nurmi ym. 2009, 57.)

5.6 Leikin kehitys

Leikki on lapselle toimintaa, johon hän luontaisesti suuntautuu. Leikki on vapaaehtoista ja sisäisesti motivoivaa. Leikin kautta lapsi tutustuu ympäristöönsä, oppii uusia asioita, ja jakaa kokemuksia toisten lasten kanssa. Lapselle on tärkeää leikin tuottama ilo, ei niinkään sen lopputulos. Ensimmäisen ikävuoden lopussa esineleikit alkavat eriytyä. Lapsi käsittelee tarkoituksenmukaisesti tuttuja esineitä, kuten mukia, lusikkaa ja autoa. Ensin yksittäisiin ja myöhemmin useampiin esineisiin liittyvät toiminnot viittaavat siihen, että lapsella on selvä mielikuva esineen käyttötavasta ja tarkoituksesta. (Nurmi ym. 2009, 57)

Lyytisen (2000) mukaan toisen ikävuoden alkupuolella lapsi siirtyy symbolisiin leikkeihin. Toisiin suuntautuvassa symbolisessa leikissä lapsi jakaa kokemuksia muiden kanssa. Hän syöttää lusikalla nukkea tai nallea sekä esimerkiksi vanhempiaan. Tämä osoittaa lapsen lisääntyvää pyrkimystä kommunikoida ja jakaa asioita muiden ihmisten kanssa. Symboliselle leikille on ominaista, että lapsi korvaa esineitä toisilla esineillä, sekä antaa esineille uusia merkityksiä. Hän esimerkiksi käyttää tikkua kampana tai palikkaa autonä. Symbolisten leikkien on osoitettu olevan merkityksellisiä lapsen emotionaaliseen kehitykselle, sillä leikeissä lapsi voi muokata todellisuutta omien halujensa ja kiinnostuksensa mukaan. Hän voi ”leikisti” tehdä kiellettyjä asioita, tai olla rohkea ja tehdä asioita, joita hän tosielämässä pelkää. Varhaisten symbolisten leikkien on todettu olevan yhteydessä lasten myöhäisempään kielitaitoon. (Nurmi ym. 2009, 58.)

Kolmivuotiaita ja sitä vanhempia lapsia kiinnostavat rakenteluleikit. Rakentelamiseen lapset voivat käyttää muun muassa rakennuspalikoita, legoja tai peittoja, tynnyjä ja patjoja. Myös luonnon materiaalit, kuten lumi ja hiekka tarjoavat mahdollisuuksia lasten rakenteluleikeille. Lasten rakenteluleikki voi olla leikkiä yksin tai rinnakkain, jolloin lapsilla on omat välineensä, mutta leikin teema on kaikilla sama. Esimerkki tällaisista leikeistä ovat 2 – 3-vuotiaiden hiekkalaatikolleikit, joissa hiekkakakkuja tehdään rinnakkain. (Nurmi ym. 2009, 59.)

Leikki heijastaa kokonaisvaltaisella tavalla lapsen sosiaalisia taitoja sekä motorisia ja tiedollisia taitoja. Leikkiä tarkastelemalla saadaan tietoa muun muassa lapsen tarkkaavaisuudesta, kielenkäytöstä, tiedonkäsittelystä sekä kyvystä muodostaa sisäisiä mielikuvia. Leikki soveltuu hyvin lapsen kehityksen arviointiin sekä kuntoutuksen, kasvatuksen ja opetuksen välineeksi. Havaintojen tekoa varten tarvitaan useita erilaisia tilanteita, koska lapsen leikin sisältö ja laatu voivat vaihdella ympäristön, kavereiden ja saatavilla olevien leikkitarvikkeiden ja leikinohjauksen mukaan. (Nurmi ym. 2009, 62–63.)

6 Mie ite -ryhmä

Kaakkois-suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy:llä eli Socomilla on valmis ryhmätoiminnan malli Mie ite, joka on kehitetty eri työryhmien yhteistyönä vanhemmuuden tueksi. Lähtökohtana ryhmän toiminnalle on ollut pienten lasten

vanhempien ilmaisema toive, sekä tarve kasvat keskusteluista muiden vanhempien ja ammattilaisten kanssa. Moni vanhempi on kokenut haasteelliseksi sen, miten auttaa lasta selviytymään erilaisten tunteiden kanssa. Monet vanhemmat ovat hakeneet apua ja tukea neuvolasta ja perheneuvolasta muun muassa lasten käyttäytymisen ohjaamiseen. Mallia ryhmän toimintaan on otettu Vanhempana vahvemmaksi -ryhmätoiminnasta sekä Lappeenrannassa jo useamman vuoden toiminnassa olleelta perhekoululta. Perhekoulu on tarkoitettu viikkaille alle kouluikäisille lapsille ja heidän vanhemmilleen. (Socom.)

Peruslähtökohtana malleissa on dialoginen, kunnioittava keskustelu vanhempien ja ryhmän ohjaajien välillä. Vanhempien myönteisiä kasvatuskäytäntöjä on tarkoitus vahvistaa, jotta määräävien ja pakottavien kasvatuskäytäntöjen sijaan käytettäisiin ohjaavia ja kannustavia toimintatapoja. Jokaisella ryhmäkerralla on oma teema johon, johdatetaan pienellä alustuksella. Alustuksen jälkeen käydään yhteistä keskustelua liittyen teemaan. Ryhmäkertoihin kuuluu myös aiheeseen liittyvä kotitehtävä ja materiaalia, jota voi lukea kotona. Ryhmäkerroilla keskustellaan kotitehtäviin liittyvistä ajatuksista sekä kokemuksista. Tapaamisia on ajateltu kerran viikkoon, mikä tukisi sitoutumista ryhmään ja pitäisi keskusteluissa käytyt asiat myös kotona mielessä. Ryhmäkerran kesto on noin kaksi tuntia. Kaikille ryhmän vanhemmille jaetaan Perhekoulun käsikirja, jota käytetään soveltuvilta osin ryhmässä. (Socom.)

Ryhmiä voi olla työpareina vetämässä esimerkiksi neuvolan terveydenhoitaja, perhetyöntekijä, psykologi, seurakunnan lastenohjaaja sekä järjestöjen toimijoita. Ryhmää voi olla seuraamassa 2-3 työntekijää, ja he voivat olla jatkossa vetämässä seuraavia ryhmiä. Mie ite -ryhmätoiminnan kehittämiseksi ja avuksi on laadittu kyselylomakkeet vanhemmille. Lomakkeissa arvioidaan ryhmän toteutusta, rakennetta ja hyödyllisyyttä vanhemmuuden tukemiseksi. Alkukyselylomakkeet annetaan vanhemmille täytettäväksi ennen ja jälkeen ryhmätoiminnan. (Socom.)

6.1 Mie ite -mallin kohderyhmä

Kohderyhmänä Mie ite -toiminnalle ovat alle kolmevuotiaiden lasten vanhemmat. Lapsen oma tahto alkaa kehittyä, ja se edellyttää lapsen kehitystä tukevien

kasvatuskeinojen löytymistä ja niiden toteuttamista. Tämän ikäisen lapsen vanhemmista useat toivovat neuvolalta apua ja tukea kasvatukseen. Perheeseen saattaa myös syntyä jo toinen lapsi vanhemman lapsen ollessa alle kolmevuotias, jolloin uusi elämäntilanne tuo haasteita vanhempien jaksamiseen ja kasvatuskäytäntöihin. Lapsi opettelee 1 – 3-vuoden iässä tulemaan toimeen erilaisten tunteidensa kanssa ja tarvitsee siihen aikuisen tukea. Mie ite -ryhmätoiminta on linjattu varhaisen tuen työmuodoksi ja suunnattu perheille, jotka ovat motivoituneita miettimään kasvatustapahtumia. Nämä perheet todennäköisemmin hyötyvät parhaiten lyhyestä ryhmämuotoisen tuen mallista. (Socom)

Ryhmän toiminnan kannalta 6 - 8 hengen ryhmäkoko olisi toimivien. Työryhmän mukaan olisi hyvä, jos molemmat vanhemmat voisivat osallistua ryhmään. Vanhempien erilaiset näkökulmat voisivat rikastuttaa keskustelua ja saisivat vanhempia pohtimaan omia yhteisiä kasvatuskäytäntöjä. Mikäli molemmat vanhemmat eivät osallistu ryhmään, voi toinen vanhempi kuitenkin osallistua ryhmätoimintaan. Perheissä voi olla vaikea järjestää lastenhoitoa ryhmäkertojen ajaksi. Vanhemmilta saadun palautteen mukaan on ollut hyvä, ettei lapsia ole ollut ryhmässä mukana. (Socom.)

Ryhmään tulemisen sekä sitoutumisen kannalta viisi tapaamiskertaa voisi olla riittävä, jos kasvatukselliset haasteet eivät ole kovin suuria. Ryhmäkertojen teemoina ovat olleet: vanhemmuuden voimavarat, 1 – 3-vuotiaan lapsen kehitys, ja leikin merkitys kehitykselle, lapsen käyttäytymisen ymmärtäminen ja myönteinen palaute, vuorovaikutus lapsen kanssa, ja selkeät ohjeet vuorovaikutukseen sekä myönteisen käyttäytymisen vahvistaminen. Vanhemmilta saadun palautteen mukaan ryhmäkertoja olisi voinut olla enemmänkin, koska puhuttavaa ja pohdittavaa oli paljon. Teemoja vanhemmat ovat pitäneet hyvinä sekä tärkeinä. (Socom.)

7 Selvityksen toteutus

Idean Mie ite -ryhmän ohjaukselle saimme keväällä 2012, kun perheneuvolan psykologi Riitta Kaijalainen-Vainikainen etsi itselleen työparia varhaiskasvatuksesta. Vuoksenniskan vuoropäiväkodin johtaja Jaana Lippojohti ehdotti ryhmän

ohjausta yhdelle meistä. Jaana Lippojoen mukaan se olisi myös hyvä opinnäytetyöaihe. Opinnäytetyön kautta Imatran kaupunki saisi arvokasta tietoa pilottikokeilusta. Mielenkiinto aihetta kohtaan heräsi, koska meitä kaikkia kiinnostaa vanhemmuuden tukeminen eri työkentillä. Ryhmästämme kaksi suorittaa lastentarhanopettajan pätevyyttä, joten aihe sopi tähänkin tarkoitukseen hyvin. Tarkoitus oli kokeilla Mie ite -ryhmää pilottina Imatralla kahdessa eri päiväkodissa, joista Vuoksenniskan vuoropäiväkoti oli toinen. Tavoitteena on juurruttaa Mie ite -toimintamallia lasten ja lapsiperheiden kanssa työskentelevien käyttöön.

Tapasimme ensimmäisen kerran psykologi Riitta Kaijalainen-Vainikaisen kanssa maaliskuussa 2012, jolloin tutustuimme toimintamalliin, ja keskustelimme mahdollisuudesta tehdä opinnäytetyö aiheesta. Seuraavalla kerralla kesäkuussa 2012 mukana oli myös toisen päiväkodin henkilöstöä. Suunnittelimme tarkemmin ryhmien aikataulutusta.

Teimme vanhemmille tiedotteet alkavasta ryhmästä ja jaoimme ne päiväkodissa elokuun alussa 2012. Sovimme, että jaamme tiedotteet henkilökohtaisesti, jotta vanhemmat saavat ryhmästä enemmän tietoa. Jaoimme kutsun Mie ite -ryhmään 30 perheelle, joissa jokaisessa oli 1 – 3-vuotias lapsi. Vuoksenniskan vuoropäiväkodin henkilökunta auttoi meitä kutsujen jakamisessa ja ryhmästä tiedottamisessa. Mukaan Mie ite -ryhmään sitoutuvasti ilmoittautui neljä äitiä, joista kolme oli mukana koko ryhmän ajan. Ensimmäinen ryhmätapaaminen vanhempien kanssa oli sovittu lokakuulle 2012.

Tapasimme vielä viikkoa ennen ryhmän aloitusta Riitta Kaijalainen-Vainikaista tarkentaaksemme ryhmän ohjausta, tarjoiluja, ryhmäkertojen sisältöjä sekä ohjaajien että havainnoitsijoiden rooleja. Tarkoitus oli toteuttaa ryhmätoimintaa Socomin mallin mukaan. Mallissa yksi ohjaa ryhmää perheneuvolapsykologin työparina, ja kaksi seuraa ryhmän toimintaa.

Pelastakaa lapset ry Imatran yhdistys oli myöntänyt Mie ite -ryhmille taloudellista tukea yhteensä 410 euroa materiaaleihin ja tarjoiluihin. Vuoksenniskan vuoropäiväkoti tarjosi lastenhoidon ryhmäkokoonantumisen ajaksi. Imatran kaupungilta haimme tutkimusluvan, ja saimme myöntävän päätöksen lokakuussa 2012.

7.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja selvitystehtävät

Opinnäytetyöllämme on tarkoitus testata Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy, Socomin Mie ite -mallia Vuoksenniskan vuoropäiväkodissa yhteistyössä perheneuvolan kanssa. Keräämme samalla tietoa ryhmän toiminnasta osallistumalla ryhmän toimintaan sekä vetäjän roolissa että havainnoimalla ryhmää. Vanhemmilta keräämme kokemuksia suullisesti ja kyselylomakkeen avulla.

Selvitystehtäviksemme muotoutuivat:

1. Kuvata Mie ite -ryhmän toiminta.
2. Selvittää, kuinka Mie ite -ryhmä tuki vanhemmuutta.
3. Tuottaa kehittämis ehdotuksia ryhmästä saadun palautteen perusteella.

7.2 Laadullinen tutkimusote ja eettisyys

Selvityksessä käytimme kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto kootaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Tutkimukseen valitaan kohdejoukko tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotoksen menetelmää käyttäen. Selvitettävät asiat ovat ainutlaatuisia ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien näkökulmat pääsevät esille. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.) Myös tässä selvityksessä kohdejoukko valittiin tarkoituksenmukaisesti, koska selvityksessämme oli mukana tietyn päiväkodin vanhempia, ja ryhmä oli suunnattu 1 – 3-vuotiaiden vanhemmille. Tutkimme määrällisesti pientä joukkoa ihmisiä ja ihmisten omakohtaisia kokemuksia sekä mielipiteitä.

Selvityksen tuloksissa on otettava huomioon ryhmän osallistujien pieni määrä. Tuloksia ei voida yleistää, mutta laadullisella tutkimuksella ei haetakaan asioiden yleistettävyyttä, vaan ihmisten omia kokemuksia. Selvityksen tulosten luotettavuuteen on voinut vaikuttaa se, että yhdelle meistä vastaajat olivat tuttuja.

Selvityksessä kiinnitimme erityistä huomiota eettisiin näkökulmiin. Ryhmäkoko oli pieni, ja osallistujat yhdelle meistä tuttuja. Ensimmäisellä ryhmäkerralla keskustelimme läpi vaitioloasiat. Vanhemmilla oli lupa keskustella ryhmän asioista

kotona toisen vanhemman kanssa, mutta niin, ettei muiden vanhempien henkilöisyys paljastu. Korostimme samalla omaa vaitiolovelvollisuuttamme. Sanoimme vaitiolovelvollisuuden koskevan myös ryhmää seuraamassa olevia henkilöitä. Vanhemmat olivat tietoisia valmisteilla olevasta opinnäytetyöstä jo ilmoittautuessaan ryhmään mukaan. Kerroimme, että teemme muistiinpanoja ainoastaan opinnäytetyötä varten, ja että ketään henkilöä ei mainita nimeltä tai tunnistettavasti. Saimme kaikilta ryhmään osallistuvilta vanhemmilta luvan käyttää opinnäytetyössä heidän suoria lainauksiaan. Kyselylomakkeisiin vanhemmat vastasivat nimettömänä.

Selvityksen toteuttajan on tehtävä osallistujille selväksi selvityksen tavoitteet ja menetelmät. Osallistuja tietää, mistä selvityksessä on kyse. Osallistuminen on vapaaehtoista, osallistujilla on oikeus keskeyttää mukana olo ja oikeus kieltää itseään koskevan aineiston käyttö. Eettisyyteen kuuluu luotettavuus, tietoja ei luovuteta ulkopuolisille, eikä selvitykseen osallistuvien nimi tule esille. (Nummela 2012.)

7.3 Toteutus ja aineiston keruu

Toteutimme Mie ite -ryhmää Socomin mallin mukaan, siinä ohjaajan lisäksi ryhmätoimintaa seuraa 2 – 3 henkilöä. Mie ite -ryhmätoiminnan tavoitteena oli, että seuraavaa ryhmää lähtisi vetämään jo aiemmin ryhmää vetänyt työntekijä työparinaan ryhmää seuraamassa ollut työntekijä.

Roolijako muotoutui automaattisesti. Yksi meistä työskentelee Vuoksenniskan vuoropäiväkodissa, joten hän ohjasi ryhmää psykologin työparina työnsä puolesta. Kaksi muuta seurasi ryhmää.

Keräsimme selvityksen aineistoa havainnoimalla ryhmätoimintaa ja kyselylomakkeilla. Vanhemmat täyttivät kyselylomakkeet ennen ja jälkeen ryhmän. Kyselylomakkeina käytimme valmiita Socomin lomakkeita, jotka sisälsivät avoimia kysymyksiä.

Ryhmän ohjauksessa käytimme valmista Socomin materiaalia. Materiaaliin kuului muun muassa ohjaajan käsikirja ja teoriaajulisteet. Lisäksi jokaiselle vanhem-

malle jaettiin Lastenhoitoyhdistyksen toimittama Perhekoulun käsikirja. Vanhemmat tekivät kirjasta kotitehtäviä ryhmätapaamisten välillä.

8 Pilottikokeilu Vuoksenniskan vuoropäiväkodissa

8.1 Vuoksenniskan vuoropäiväkoti

Vuorohoitopaikkojen tarve Imatralla on kasvanut paljon viime vuosien aikana. Imatralla tehdään paljon vuorotyötä johtuen suurista tehtaista sekä rajan läheisyydestä, mikä on tuonut mukanaan palvelualojen voimakkaan kasvun. Vuoksenniskan vuoropäiväkoti on imatralainen 101-paikkainen vuoropäiväkoti. Päiväkoti on avoinna seitsemänä päivänä viikossa ympäri vuorokauden. Ainoastaan joulun aikaan päiväkoti on kiinni vajaan kahden vuorokauden ajan. Vuoropäiväkodissa on kolme vuororyhmää, joissa on 1 – 6-vuotiaita lapsia. Lisäksi päiväkodissa toimii päiväryhmä, jossa on 3 – 5-vuotiaita lapsia. Päiväkoti tarjoaa imatralaisille lapsiperheille koko kaupungin yö- ja sunnuntaihoidon ainoana yksikkönä, mahdollistaen vanhempien työssäkäynnin eri vuorokauden aikoina. Päiväkodissa on asiakkaina myös varahoitolapsia, jotka tarvitsevat satunnaisesti yö- tai sunnuntaihoitoa omien vakituisten asiakasperheiden lisäksi.

Vuoksenniskan vuoropäiväkodissa työskentelee päiväkodin johtajan lisäksi viisi lastentarhanopettajaa ja 15 lastenhoitajaa, yksi ryhmäkohtainen avustaja sekä alle kolmevuotiaiden lasten ryhmässä päiväkotiapulainen. Varhaiskasvatuksen erityisopetus toimii linkkinä lasten asioissa tarvittaviin sidosryhmiin kuten perheneuvolaan, kouluihin, puhe- ja toimintaterapeutteihin sekä sairaaloihin.

Vuoksenniskan vuoropäiväkodin toiminta-ajatuksena on huolehtia yhteistyössä lasten kasvatuksesta, kehityksestä ja oppimisesta sekä perheiden hyvinvoinnista mahdollistaen vanhempien työssäkäymisen eri vuorokauden aikoina. Päiväkodin arvoja ovat asiakkaan arvostus, henkilökunnan osaamisen kehittäminen sekä työhyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden lisääminen.

8.2 Ryhmäkertojen kulku ja kuvaus

Jokaisella ryhmäkerralla oli samankaltainen rakenne sisällön vaihdellessa. Aloitimme ryhmän yhteisellä kahvihetkellä. Tapaamiset aloitettiin ja päätettiin tunnelma- ja palautekierroksiin. Ryhmän alussa kysyttiin vanhemmilta, mitä heille kuuluu niin sanotulla kuulumiskierroksella. Ryhmän teemat ja toiminta perustuvat pitkälti vanhemmille jaettavaan Perhekoulun käsikirjaan. Teemoista oli Miete -mallin mukaiset teemarungot, joiden pohjalta ryhmäkerrat rakentuivat, ja joihin keskustelut ja kotitehtävät perustuivat. Vanhemmat saivat kirjasta kotitehtäviä, jotka käytiin yhdessä läpi seuraavalla ryhmäkerralla. Vanhemmat saivat myös tilanneanalyysikaavakkeen, jota oli tarkoitus käyttää apuna, jos kotona tuli sellainen haasteellinen tilanne lapsen kanssa, jota halusi tarkastella itse tarkemmin, tai jakaa ryhmässä muiden vanhempien ja ohjaajien kanssa. Ryhmien aikana vanhemmille annettiin paljon tilaa keskustelulle, keskusteluaiheet saattoivat poiketa teemasta, sillä vanhempia puhuttavat aiheet otettiin huomioon. Ryhmän lopuksi oli kiitos itselle ja ryhmälle sekä ”helmi” kotiin vietäväksi, eli sellainen ryhmän keskusteluista noussut ajatus tai käytäntö, jonka vanhempi halusi jakaa toisen vanhemman kanssa tai, mikä ilahdutti tai kosketti.

Ryhmäläisille kerrottiin, että ohjaajien tehtävä on pitää kiinni aikatauluista, ja joskus on tästä syystä rajattava keskustelua ja puheenvuoroja. Rajaamisella ei ollut tarkoitus loukata ketään, ja jokaiselle pyrittiin antamaan tilaa puhua ja jakaa omia ajatuksiaan.

8.3 Vanhemmuuden voimavarat

Ensimmäinen ryhmä aloitettiin ohjaajien ja ryhmää seuraavien esittelyllä. Vanhemmat esittelivät itsensä, kertoivat nimensä, keitä perheeseen kuuluu, ja millä mielellä tulivat ryhmään. Vanhemmille kerrottiin ryhmän pelisäännöt. Sitoutuminen ryhmään ja jokaisen läsnäolo oli tärkeää.

Kaksi vanhemmista palautti ennen ryhmää jaetun kyselylomakkeen. Lomakkeen täyttäminen oli osoittautunut vaikeaksi, mutta kysymykset koettiin hyviksi ja mielenkiintoisiksi.

Ensimmäisen ryhmäkerran teemana olivat vanhemmuuden voimavarat. Aluksi keskusteltiin, kuinka vanhemmat kokevat vanhemmuuden yleensä. Arjen jaksaminen ja riittämättömyyden tunne tuntuivat haasteellisimmilta asioilta, iloa ja jaksamista taas toivat arjen ilot ja lasten oppiminen. Psykologi antoi vanhemmille kannustusta oikeudesta tuntea väsymystä ja myös ikäviä tunteita. Vanhemmille jaettiin vanhemmuuden voimavarat -kortit, joista jokainen valitsi itselleen tärkeimmän jaksamista kuvaavan kortin. Vanhemmat kuvasivat jaksamistaan tukevia asioita erilaisin tavoin:

Olen parempi äiti kun saan olla töissä.

Liikunta pitää pään kasassa.

Vapaa-ajan puuhastelut auttavat jaksamaan.

Omien vanhempien tuki on tärkeää.

Vanhemmat pohtivat eroon liittyviä asioita, syitä ja eron taustoja, sekä omaa jaksamistaan, joka oli välillä äärirajoilla. Puheissa nousivat esille avun hakeminen ja tahot, joiden kanssa vanhemmat ovat erosta puhuneet. Äidit kertoivat, että neuvolassa he eivät olleet puhuneet omista ongelmista. Myöskään päiväkodissa he eivät olleet puhuneet eroon liittyvistä asioista. Yksi äideistä oli hakenut apua hyvinvointineuvolasta, ja oli tyytyväinen saamaansa apuun. Konkreettista kodinhoitoapua olisi kaivattu, samoin kuin vertaistukea.

Ryhmän lopuksi oli kiitoskierros, jossa vanhemmat kiittivät itseään sekä ryhmää. Tämä koettiin haasteelliseksi. Vanhemmat antoivat itselleen kiitosta siitä, että olivat tulleet ryhmään sekä siitä, että pystyivät puhumaan luottamuksellisista asioista.

Ryhmässä syntyi hyvin nopeasti luottamuksellinen ilmapiiri, ja vanhemmat puhuivat vapaasti aroista aiheista. Heille oli myös itselleen yllätys kuinka helppoa oli puhua esimerkiksi erosta, vaikka alun perin oli ajatellut olla puhumatta. Ohjaajat ja seuraajat antoivat myös vanhemmille kiitosta hyvistä keskusteluista.

8.4 Lapsen kehitys 1 – 3-vuotiaana, ja leikin merkitys kehitykselle

Toisen ryhmäkerran aiheena oli 1 – 3-vuotiaan kehitys ja leikin merkitys kehitykselle. Ryhmän aluksi vanhemmilta kysyttiin tilanneanalyysiä. Kummallakaan

vanhemmalla ei ollut tuoda keskusteluun tilannetta kotoa. He kuvailivat mennyttä viikkoa ihmeen rauhalliseksi. Toisella ryhmän ohjaajalla oli oma esimerkki tilanneanalyysistä, ja se käytiin läpi yhdessä keskustellen. Vanhemmat olivat tyytyväisiä kuullessaan, että myös ammattikasvattajilla on samoja haasteita vanhemmuudessa kuin heillä itselläänkin.

Ryhmässä käsiteltäviä aiheita olivat pettymyksen sietäminen vanhempana ja lapsen pettymyksen vastaanottamisen tärkeys. Vanhemmilla oli hyviä jo olemassa olevia käytänteitä lapsen kiukun kohtaamiselle ja lapsen rauhoittamiselle. Keskustelua oli myös sisarusten välisestä kateudesta sekä molempien vanhempien johdonmukaisista säännöistä. Eron jälkeinen vanhemmuus puhututti jälleen.

Keskustelua käytiin päivän teemaan liittyen lapsen kehityksestä ja leikin merkityksestä. Vanhemmat kertoivat esimerkkejä ja muistelivat oman lapsuuden leikkejä ja sitä, leikkivätkö omat vanhemmat heidän kanssaan. Psykologi korosti sitä, että jos lapsi on hyvin haastava, ja häntä joutuu kieltämään paljon, on tärkeää kokea yhteisiä hyviä hetkiä esimerkiksi leikin myötä. Jo pieni hetki hoitopäivän jälkeen saattaa olla merkittävä lapselle, kuten eräs äiti totesikin.

Oon huomannu, et jos heti hoitopäivän jälkeen antaa huomioo, ni ilta on paljo helpompi.

8.5 Lapsen käyttäytymisen ymmärtäminen ja myönteinen palaute

Kolmannen ryhmäkerran teemana oli lapsen käyttäytymisen ymmärtäminen ja myönteinen palaute. Eräs äiti jakoi muiden kanssa tilanneanalyysin, joka koski lasten riitatilannetta hoitopäivän jälkeen. Ohjaaja kysyi myös muiden vanhempien näkemyksiä antamatta itse selkeää vastausta. Vanhemmat kertoivat esimerkkejä lastensa käyttäytymisestä hoitopäivän jälkeen ja antoivat hyviä näkökulmia erilaisten ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi. Vanhempien osallisuutta ja kykyä itse ratkaista asioita tuettiin ryhmässä. Psykologi antoi omalla ammatillisuudellaan vahvistusta vanhempien toiminnoille. Esimerkiksi se, ettei lapsi haluaakaan lähteä hoidosta mietitytti erästä vanhempaa. Tämän psykologi sanoi olevan normaalia käyttäytymistä. Äidit olivat kokeneet lapsen kieltäytymisen

hoidosta lähtemiseen epämiellyttävänä ja jopa hävettävänä asiana. Samanlais-
ten tunteiden ja tilanteiden kokeminen tunnettiin lohduttavana.

Kiva kuulla et muillaki on samanlaista ku meillä.

Tämän jälkeen oli keskustelua siitä, millaisia leikkejä perheissä tällä hetkellä leikitään. Psykologi kehotti vanhempia heittäytymään myös itse leikkiin mukaan. Leikkiin heittäytymisellä voi olla erittäin positiivinen vaikutus niin vanhemmalle itselleen, vanhemman ja lapsen väliselle vuorovaikutukselle kuin lapsen käyttäytymiselle.

Lapsen käyttäytymisestä oli keskustelua lisää sekä pohdintaa, mistä lapsen käyttäytyminen johtuu. Psykologi korosti riittävän huomion antamista ja myös positiivisuuden merkitystä. Jos lasta joutuu kieltämään paljon, kannattaa tietoisesti rakentaa hyviä hetkiä lapsen kanssa. Se on tärkeää itsetunnon kehittymisen kannalta. Lapsi tarvitsee turvaa ja rajoja. Joskus huomiotta jättäminen voi olla hyvä keino kieltämisen sijaan. Äideillä oli kokemusta ja esimerkkejä tällaisesta toiminnasta. Psykologi korosti aikuisen oikeutta ratkaista asioita. On olemassa sellaisia asioita, joita ei lapsilta edes kysellä. Aikuiselta tarvitaan turvallista ja itsensä hillitsevää käytöstä.

Ryhmässä oli jälleen leppoisa ja avoin tunnelma. Vanhemmilla oli paljon hyviä esimerkkejä arjesta. Lopuksi vanhemmille annettiin kotitehtäväksi tunnustuksen antaminen lapsille ja huomion kiinnittäminen myönteiseen käyttäytymiseen vähintään kolmessa tilanteessa. Kiitoskierroksella vanhemmat kiittivät ryhmää. Helmi kotiin vietäväksi oli myönteinen palaute isälle.

8.6 Vuorovaikutus lapsen kanssa ja selkeät ohjeet

Neljännän ryhmäkerran teemoina olivat vuorovaikutus lapsen kanssa ja selkeät ohjeet. Vanhemmat kertoivat esimerkkejä tilanteista, joissa olivat antaneet positiivista palautetta lapsille. Vanhemmat miettivät oman lapsuuden merkitystä palautteen antamisessa. Yksi äideistä koki oman lapsuutensa olleen kannustava, ja tätä mallia hän tahtoi siirtää myös omien lasten kasvatukseen. Psykologi totesi lapsuuden olevan merkityksellinen aika. Monesti toteutetaan sitä mallia, jota

on itse lapsuudessa saatu. Tämä voi jatkua sukupolvelta toiselle. Psykologi kehotti antamaan positiivista palautetta myös omille vanhemmille.

Vanhemmilla oli hyvää pohdintaa vuorovaikutustilanteista lasten kanssa, muun muassa katseen merkityksestä. Katse tehostaa sanallista viestintää. Ohjaaja teki vanhemmille kysymyksen, mitä eroa on käskyllä ja kiellolla. Onko käsky varmasti tarpeellinen. Tärkeää olisi miettiä, miltä itsestä tuntuisi. Vanhemmat pohtivat sitä ja kertoivat esimerkkejä.

Tuntuisko se itestä kivalta ku joku olis aina käskemässä? Pitäis antaa lapsillekki rauha...

Olis hyvä löytää kultainen keskitie.

Psykologi Kaijalainen-Vainikaisen mukaan on tärkeää, etteivät pienten lasten vanhemmat ole kovin uupuneita, sillä silloin ei jaksaa ymmärtää lasta. Olisi hyvä, ettei tällaisia jaksoja ei ainakaan olisi kovin kauan. Lapsi sietää jonkin verran sitä, että vanhempi ei aina jaksaa, mutta tällöinkin on hyvä kertoa lapselle vanhemman väsymyksen johtuvan esimerkiksi päivän rankkuudesta, eikä lapsesta itsestään. Tunteiden nimeäminen on keskeinen asia vanhemmuuden koulussa. (Kaijalainen-Vainikainen 2012.)

Kotitehtävänä tällä kertaa oli käskyjen antamisen huomioiminen. Vanhemmille jaettiin toinen lomake täytettäväksi ja palautettavaksi viimeiselle ryhmäkerralle. Kiitoskierroksella vanhemmat antoivat kiitosta ryhmästä saadulle vertaistuelle.

Vertaistuesta saanu voimaa ja helpotusta...

8.7 Myönteisen käyttäytymisen vahvistaminen

Viimeisen ryhmäkerran teemana oli myönteisen käyttäytymisen vahvistaminen. Vanhemmilta kysyttiin kokemuksia ryhmästä. He kokivat ryhmätapaamisten olevan prosessinomaisia. Vanhemmat pitivät siitä, että kokemuksia ja asioita voi jakaa. Ryhmäkertojen määrä koettiin sopivana. Vanhemmilta kysyttiin myös, ovatko he huomanneet muutoksia omassa toiminnassaan. Äidit kertoivat oppineensa ajattelemaan asioita enemmän lapsen näkökulmasta, ennakoimaan tilanteita ja lukemaan lasta. He kokivat oppineensa sen, että lapsi ei tee asioita

kiusatakseen vanhempaa. Kun pysähtyy ja huomioi lasta, vaikeankin tilanteen saa laukeamaan.

Vanhemmilta kysyttiin, onko suhde lapseen muuttunut. Äidit kertoivat menevänsä eri tavalla leikkiin mukaan. He eivät yritä ohjailla, vaan antavat lapsen viedä leikkiä, vaikka leikki tuntuisikin aikuisesta hullulta. He myös olivat huomanneet miettivänsä enemmän lapsen hermostuessa, mistä hermostuminen voisi johtua.

Vanhemmilta kysyttiin mielipiteitä ryhmän toiminnasta. Vanhemmat pitivät hyvänä sitä, että jokaisella kerralla oli teema, mutta asioita käsiteltiin vapaamuotoisesti ja jos jokin asia oli puhututtanut enemmän, oli keskitytty siihen. Vanhemmille jaettua perhekoulun käsikirjaa äidit pitivät hyvänä. Eräs äiti toivoi, että lasten isäkin olisi ollut paikalla. Vanhemmat kokivat saaneensa tukea vanhemmuuteensa ryhmästä. Ryhmässä oli ollut helppo puhua.

Tuntuu, et itekkin on kasvatusalan ammatilainen, nii paljo saanu vahvistusta.

Eron jälkeinen elämä ja jaksaminen nousivat taas puheenaiheeksi päivän teemasta riippumatta. Vanhemmat kertoivat käytänteistä, lasten asumisesta ja kurinpidon erilaisuudesta. Myös uudet kumppanit sekä suhtautuminen heihin puhututti äitejä. Psykologi korosti sitä perusasiaa, ettei lapselle saa puhua paha toisesta vanhemmasta, vaikka itsellä olisikin paha olla. Eron jälkeen pitää tehdä vanhemmuudessa paljon töitä.

Ryhmän lopuksi olivat kiitokset vanhemmille ja ryhmälle. Vanhemmille annettiin positiivista palautetta siitä, että heissä oli hyvää ja vahvaa vanhemmuutta, ja että he elivät vahvasti lapsen maailmassa. Vanhemmat olivat kiitollisia siitä, että olivat tulleet ryhmään mukaan, ryhmän sisäisestä luottamuksesta sekä ryhmästä saaduista kokemuksista.

9 Ryhmän tuki vanhemmuudelle

Keräsimme vanhempien mielipiteitä vanhempien täyttämällä kyselylomakkeilla, jotka sisälsivät avoimia kysymyksiä vanhemmuudesta, lapsen ja vanhemman suhteesta sekä odotuksista liittyen ryhmään. Saimme myös materiaalia selvitkseeemme havainnoimalla ryhmää.

9.1 Vanhemmuuden kokeminen ennen ryhmää

Kyselylomakkeet analysoimme aineistolähtöistä sisällönanalyysiä käyttäen. Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan aineistolähtöisessä analyysissä pyritään luomaan aineistosta teoreettinen kokonaisuus. Aineiston ryhmittelyssä aineistosta saadut alkuperäisilmaukset käydään läpi tarkasti, ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi, sekä nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Aineiston ryhmittelyn jälkeen pelkistetyt ilmaukset luokitellaan alaluokiksi. Tämän jälkeen aineisto abstrahoidaan, jossa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistellään käsitteitä, ja näin saadaan vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysi perustuu päättelyyn ja tulkintaan, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 101, 110–112.)

Aloitimme kyselylomakkeiden analysoinnin lukemalla huolella vastaukset. Tämän jälkeen poimimme kyselylomakkeista pelkistettyjä ilmauksia, jotka kuvasivat vanhemmuuden kokemusta ennen ryhmän alkua. Luokittelimme kysymykset viitekehyksiemme mukaan; vanhemmuus, vuorovaikutus, lapsen kehitys ja leikki sekä vanhempien odotuksia ryhmästä. Lopuksi ryhmittelimme vastaukset alaluokkiin.

Taulukko 1

PELKISTETTY ILMAUS	ALAKATEGORIA	YLÄKATEGORIA
arkiset hetket turva ja tuki yhdessä tekeminen rinnalla kulkeminen elämän opettaja äitiys lapsen kasvun ja kehityksen näkeminen avioeron kokeminen lapsen näkökulmasta kasvatuskäytänteet	Vanhemmuus	
läheinen suhde lapseen huomion haku hellyyden osoitukset keskustelu	Vuorovaikutus	Vanhemmuuden kokeminen ennen ryhmää
huumori läsnäolo huomiointi tavallinen suhde syli oma suhtautuminen rauhallisuus ennakointi		
vanhemmalla enemmän aikaa leikille rajojen kokeilu uhmakohtaukset sisarussuhteet temperamentti äitiä koetellaan pukeminen siirtymätilanteet	Lapsen kehitys ja leikki	
vinkkejä arkeen vertaistukea pitkäjänteisyyttä positiivisuuden lisääntymistä nähdä asiat lapsen näkökulmasta läsnäoloa keskittymistä hetkeen	Odotukset ryhmästä	

Taulukko 1. Vanhemmuuden kokeminen ennen ryhmää

Selvityksemme mukaan vanhempien mielestä parhaita puolia vanhemmuudessa olivat yhteiset arjen hetket sekä lapsen kasvun ja kehityksen näkeminen. Vanhemmuuden parhaita puolia oli myös se, että vanhempi saa kulkea lapsen rinnalla, ja toimia elämän opettajana.

Hieno olla äiti.

Avioeron vaikutus, ja sen kokeminen lapsen näkökulmasta, aiheutti huolta eronneille vanhemmille. Erilaiset kasvatuskäytännöt äidin ja isän kotona koettiin haasteellisiksi. Sinkkosen (1998) mukaan avioeron vaikutus eri perheenjäseniin riippuu lukemattomista syistä. Erityisen tärkeä on lapsen kehitysvaihe. Pienet lapset pelkäävät enemmän hylätyksi tulemista kuin isommat, kouluikäiset lapset. Pienet lapset etsivät enemmän eron syitä itsestään ja omista tekemisistään. Avioerossa lapset kohtaavat paljon samanaikaisia elämänmuutoksia. Eron liittyy usein pettymyksiä sekä menetyksiä, jotka voivat aiheuttaa lapsessa aggressionpurkauksia. Paras tilanne eron jälkeen on, kun vanhempien välillä säilyy keskusteluyhteys ja he pystyvät tekemään lasta koskevat päätökset yhdessä. (Sinkkonen 1998, 206-207.)

Kaikilla ryhmään osallistuneilla vanhemmilla oli läheinen suhde lapsiinsa. Vanhemmat pohtivat oman toiminnan merkitystä vuorovaikutustilanteissa, esimerkiksi lasten riitailanteisiin suhtautuminen huoletti.

Miten suhtautua nuoremman sisaruksen huomionhakuun rakentavasti. Ettei hän saisi kitisemällä ja itkemällä periksi?

Juusola (2011) toteaa sisaruussuhteessa elävien lasten kyvyn ymmärtää toisten tunteita kehittyvän nopeammin kuin niillä, joilla ei ole vanhempia sisaruksia. Tähän saattaa olla syynä ne ristiriidat, joita sisarukset joutuvat ratkomaan keskenään. Sisarukset oppivat neuvottelemaan, käsittelemään erimielisyyksiä, tekemään kompromisseja, pitämään puolensa sekä käyttämään huumoria riidoissa toistensa kanssa. He tietävät, mikä toista ärsyttää ja vihaisena ja turhautuneena sisko tai veli on lähin aggression kohde. Vanhempi voi kehuilla kannustaa huomaavaisuuteen sisarusta kohtaan. (Juusola 2011, 128.) Lapsen tunteiden sanoittaminen auttaa usein kiukun laannuttamiseen, lapsi saa luvan tuntea myös kiukun ja pettymyksen tunteita. Mikä tahansa käytös sen sijaan ei ole sallittua,

ja vanhempien on tehtävä päättäväisesti loppu haukkumasanoista tai nahistelusta. Perheen lapsista kenenkään ei tule joutua pelkäämään tai puolustautumaan omassa kodissaan. Ajan myötä sisaruksista voi tulla mitä parhaimmat kaverukset, mutta niin ei ehkä käy, jos syviä haavoja on ehtinyt syntyä. (Sinkkonen 2003, 47–48.)

Lapsen kehityksessä vanhempia mietityttivät lapsen temperamentti ja uhmakohtaukset. Äidit kokivat, että rajojen kokeilu kohdistuu enemmän äiteihin kuin isiin. Äidit kokivat saavansa myös paljon rakkaudenosoituksia.

Äiti saa kiukun ja äitiä koetellaan, koetan ajatella sen rakkauden osoituksena.

Lastenpsykiatrian erikoislääkäri Janna Rantalan mukaan uhmaikä on vanhemmuudelle todella koettelevaa aikaa. Koska lapsen uhma on turvattomuutta, tulevat kovimmat uhmakohtaukset juuri kun vanhempi on väsynyt, poissa, kiireinen tai ajatuksissaan. Vanhempi tekee lapsen elämän läpi kantavaa tärkeää kasvatustyötä kohdatessaan lapsen uhman jämäkästi ja itse raiteilta menemättä. Uhmakohtauksen yllättäessä lapselle tulisi tarjota heti turvaa ottamalla tilanne turvallisesti aikuisen vastuulle. Aikuinen lisää toiminnallaan lohtua, syyliä ja läheisyyttä sekä päättää selkeästi asioista. (Rantala 2011.)

Kysyttäessä vanhempien odotuksia ryhmästä vanhemmat toivoivat saavansa käytännön vinkkejä ja vertaistukea vanhemmuuteen. Omaan vanhemmuuteensa vanhemmat toivoivat lisää positiivisuutta, pitkäjänteisyyttä sekä kykyä nähdä asiat lapsen näkökulmasta.

9.2 Vanhemmuuden kokeminen ryhmän jälkeen

Ryhmän jälkeen vanhemmat vastasivat kyselylomakkeisiin. Lomakkeiden vastausten perusteella teimme samanlaisen aineistolähtöisen analyysin kuin ennen ryhmää. Analyysi antoi meille vastauksen siihen, kuinka vanhemmat kokivat ryhmän tukevan vanhemmuutta. Saimme myös vanhempien mielipiteitä ryhmästä.

Taulukko 2

PELKISTETTY ILMAUS	ALAKATEGORIA	YLÄKATEGORIA
positiivisuus lisääntyi oman käyttäytymisen merkitys ymmärrys lisääntyi pitkäjänteisempi huolen väheneminen	Vanhemmuus	
kehuminen positiivisen palautteen arvo lapsen huomioiminen kiukkutilanteis- sa lapsen näkökulma positiivisempi suhde kehuminen ennakointi enemmän syliä ja silittelyä positiivisuus lisääntyi	Vuorovaikutus	
leikin merkitys muuttui temperamentin ymmärrys kiukkukohtausten väheneminen	Lapsen kehitys ja leikki	Vanhemmuuden kokeminen ryhmän jälkeen
vertaistuki kirjan vinkit toimivat kirjan tuki esimerkit hyviä lapsen näkökulman ymmärrys avoin ilmapiiri hyvä henki luottamuksellisuus sai erilaisia näkökulmia lisää ohjaajien omat kokemukset hyviä ohjaajien ammattitaito kuulluksi tuleminen tehtävät hyviä	Kokemus ryhmästä	

Taulukko 2. Vanhemmuuden kokeminen ryhmän jälkeen

Vanhemmilta kysyttiin, muuttuiko jokin vanhemmuudessa ryhmän aikana. Vanhempien mukaan positiivisuus kasvatuksessa lisääntyi, ja ryhmä avasi silmiä huomaamaan oman käyttäytymisen vaikutuksen lapsiin. Vanhempien ymmärrys oman lapsen käytökseen lisääntyi, ja osalla huolet vähenivät.

Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksessa vanhemmat huomasivat myös positiivisia muutoksia. Lapsia keuhuttiin enemmän, ja käskyjen ja kieltojen sijaan vanhemmat käyttivät enemmän positiivisia kehotuksia ohjattaessaan lapsia. Vanhemmat osasivat ottaa paremmin huomioon lapsen näkökulman, ja tilanteiden ennakointi parani. Osalla aiemmin hankaliksi koetut arjen tilanteet helpottuivat tai jäivät kokonaan pois ennakkoinnin lisääntyessä. Vanhempien jaksamisessa ja vuorovaikutuksessa suhteessa lapseen tapahtui muutoksia jo viiden kokoontumisen aikana.

Hyvä ”muistutus” siitä, että lapset on oikeasti miun kalleimmat aarteet!

Furmanin (2012) mukaan lapsia on tärkeä kehua. Kehuminen ja kannustaminen vahvistavat heidän uskoa itseensä, ja positiivinen palaute on tehokkain aikuisten käytössä oleva tapa vaikuttaa lasten käyttäytymiseen. (Furman 2012, 14.)

Vanhemmat huomasivat ymmärtävänsä leikin merkitystä paremmin. He leikkivät tietoisesti enemmän lastensa kanssa. Vanhemmat kokivat hyvänä kotitehtävän, jossa heitä kehoitettiin leikkimään lapsiensa kanssa. Juusolan (2011) mukaan vanhemmat tuntevat usein huonoa omaa tuntoa siitä, etteivät he osaa tai halua leikkiä lastensa kanssa. Tärkeintä on, ettei vanhempi ohjaile leikkiä, mutta joskus aikuista tarvitaan kannustamaan ja rikastuttamaan leikkiä. Leikkiin eläytyminen on merkki lapselle, että vanhempi arvostaa hänen leikkiään. (Juusola 2011, 142.)

Vanhemmat olivat tyytyväisiä ryhmään ja käsiteltäviin teemoihin. Vanhemmat kokivat, että ryhmässä oli avoin ilmapiiri, ja keskustelut käytiin luottamuksellisesti. Kaikki vanhemmat kokivat tulleensa kuulluksi ryhmässä. Vanhempien mielestä ryhmänvetäjät olivat ammattitaitoisia, he ohjasivat keskusteluja sekä vetivät asioita yhteen. Ohjaajien kertomat esimerkit koettiin myös opettavaisiksi. Vanhempien mielestä perhekoulun käsikirjan tehtävät olivat hyviä ja tukivat käsiteltäviä asioita. Vertaistuki koettiin tärkeänä asiana. Vanhemmat totesivat yk-

simielisesti, että oli helpottavaa kuulla muiden perheiden samanlaisista ongelmista.

Vertaistukiryhmätoiminnan kuvataan olevan samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien ihmisten verkosto, jossa samoja asioita kokeneet ihmiset jakavat keskenään tuntemuksia ja tietoa, saaden tukea toisiltaan. Ryhmässä jäsenet ovat samanarvoisessa asemassa, joten ohjeita ei anneta ylhäältä käsin. Yhteisten kokemusten kautta vertaistukiryhmän jäsenet voivat ymmärtää toisiaan asiantuntijoita paremmin, ja näin myös auttaa toinen toisiaan. (Kinnunen 2006.)

Vertaistuki, paras tuki

10 Pohdinta

Elämän suurimpia käännekohtia lienee lapsen saaminen. Vanhemmuus on elämää suuresti rikastava, mutta omalla tavallaan haastava asia. Vanhemmaksi kasvetaan lapsen syntymän myötä. Lapsen kasvaessa ja kehittyessä myös vanhemmuus muuttuu. Vanhemmuuteen kuuluvat ilot ja murheet. Vanhemmuudessaakaan ei tarvitse tavoitella täydellisyyttä, sillä sellaista ei ole olemassa. Riittävän hyvä vanhemmuus syntyy vanhemman rakkaudesta lapseen ja tahdosta auttaa ja tukea lasta hänen kasvaessaan. Riittävän hyvä vanhemmuus on myös sitä, että vanhempi kykenee asettamaan lapsen tarpeet omiensa edelle ja veynymään omista voimavaroista silloin kun lapsi tarvitsee rajoja, huolenpitoa tai lohdutusta. Lapsen täytyy tuntea olevansa vanhemmillensa tärkeä. Hänen täytyy saada tuntea olevansa ainutlaatuinen omana itsenään.

Lapsen ja vanhemman suhde on ainutlaatuinen. Vanhemman ja lapsen suhdetta ei voi oikein verrata mihinkään muuhun suhteeseen. Suhdetta on tuettava, varsinkin jos siinä ilmenee haavoittuneisuutta, jolloin on etsittävä ensisijaisia keinoja vahvistaa ja eheyttää sitä.

Yhteiskunnallisilla muutoksilla on ollut vaikutusta perheiden elämään. Monet vanhemmat kokevat olevansa yksin arjen haasteiden ja kasvatuksellisten pulmien kanssa. Vanhemmille on tarjolla monenlaista tukea vauva-ajasta kou-

luikään, ja useimmille perheille tuki riittää. Tarvitaan myös matalan kynnyksen ryhmiä, joissa kasvatuksellisten haasteiden ei tarvitse olla suuria.

Varhaiskasvatuksessa toimitaan kasvatuskumppanuuden periaatteita noudattaen. Kasvatuskumppanuuden yhtenä tavoitteena on edistää vanhempien kanssa tehtävän työn muotoja ja tapoja. Henkilöstö on vastuussa kasvatuskumppanuuden syntymisestä ja kehittymisestä. Mie ite -ryhmätoimintamalli on yksi menetelmä kasvatuskumppanuuden syventämiseen. Varhaiskasvatuksessa on harvoin tarjolla ylimääräistä tukea vanhemmuuteen, jollaista Mie ite -ryhmä tarjosi. Ryhmästä vanhemmat saivat vahvistusta hyvään, jo olemassa olevaan vanhemmuuteensa.

Vanhemmat toivoivat ryhmästä vertaistukea ja vinkkejä arkeen. Socomin mallissa tavoitteena on myönteisyyden ja positiivisuuden lisääminen. Nämä tavoitteet toteutuivat pilottikokeilun ryhmässäkin. Ryhmään osallistuneilla vanhemmillä oli jo vahvaa vanhemmuutta ja kykyä elää vahvasti lapsen maailmassa. Vanhemmille annettiin paljon tilaa keskusteluille ja heidän olemassa olevaa hyvää vanhemmuutta tuettiin. Uskomme, että jo tunnustuksen saamisella siitä, että on riittävän hyvä vanhempi, on voimaannuttava vaikutus. Jokaiselle vanhemmalle tekisi hyvää joskus kuulla ”olet hyvä, olet riittävä”. Vanhemmilta saatujen tulosten perusteella keskustelu oli kunnioittavaa, ja jokainen koki saaneensa äänensä kuuluville. Vanhemmat lisäsivät positiivisia kasvatuskäytänteitä, ja jo viiden kerran jälkeen oli havaittavissa muutoksia.

Kehittämisehdotuksina osa vanhemmista toivoi, että ryhmäkertoja olisi voinut olla enemmän ja ryhmäkoko suurempi. Teemat koettiin hyvinä, mutta järjestystä olisi voinut muuttaa. Itse pohdimme, että ryhmässä käsiteltäviä teemoja voisi olla useampia, ja niitä voitaisiin käsitellä ryhmäläisten tarpeiden pohjalta. Tarpeen vaatiessa olisi olemassa niin sanottu vaihtoehtoteema, jonka voisi ottaa ryhmän jäsenten toiveesta yhdeksi ryhmän teemaksi.

Tällä opinnäytetyöllä saimme arvokasta tietoa työelämälle vanhempien kokemuksista Mie ite -ryhmästä, ja siitä kuinka Socomin malli toimi Vuoksenniskan vuoropäiväkodissa. Opinnäytetyö antoi vastauksen selvitystehtäviimme. Vanhempien ääni tuli kuuluviin. Socomin mallissa peruslähtökohtana oli dialoginen,

kunnioittava keskustelu vanhempien ja ryhmän ohjaajien välillä. Vanhempien myönteisiä kasvatuskäytäntöjä oli tarkoitus vahvistaa. Määräävien ja pakottavien kasvatuskäytäntöjen sijaan neuvottiin käyttämään ohjaavia ja kannustavia toimintatapoja.

Opinnäytetyö oli pitkä prosessi. Se alkoi jo keväällä 2012 yhteisten suunnittelupalaverien myötä. Ryhmät toteutuivat syksyllä 2012, ja kirjallista osuutta aloimme kirjoittaa keväällä 2013. Kaikilla meillä on omakohtainen kokemus vanhemmuudesta. Oma kokemus vanhempana toi syvyyttä ryhmäkeskusteluihin.

Opinnäytetyötä kirjoittaessa aikataulujen yhteensovittaminen oli välillä haasteellista. Yhteiset pohdinnat auttoivat meitä pääsemään työssä eteenpäin ja selkeyttivät ajatuksia. Yhteishenki oli hyvä ja ryhmätyö sujui. Tapasimme toisiamme useasti opinnäytetyöprosessin aikana.

Mallia oli helppo lähteä toteuttamaan valmiin ryhmätoimintamallin mukaan. Myös materiaalia oli sopivasti saatavilla. Ryhmänvetäjänä psykologi Riitta Kaijalainen-Vainikainen toi vahvaa ammatillisuutta ryhmään. Socomin mallissa ideana on, että ryhmää seuraamassa olevat lähtevät seuraavaksi vetämään ryhmää. Tässä tapauksessa se ei toteutunut, eikä se ollut alkuperäinen tavoitekaan. Ryhmää seuraamalla saimme arvokasta kokemusta ryhmän toiminnasta, ja uskoisimme, että seuraaminen madalsi kynnystä ryhmän vetäjänä toimimiseen. Mielestämme ryhmän vetäjällä täytyy olla koulutusta ja tietämystä alle kolmevuotiaiden lasten kehityksestä. Vertaisryhmälle ominaista oli se, että se eli osallistujien ryhmään tuoman sisällön kautta. Myös ryhmän vetäjät olivat osa ryhmää ja toivat siihen omia kokemuksiaan. Ryhmän vetäjän tehtävä oli pitää tavoitteet ja aihealueet selkeinä mielessään ja ohjata keskustelua tarvittaessa pois epäolennaisesta, sekä huolehtia ryhmään osallistuvien tasapuolisesta kohtelusta. Vetäjän oli osattava myös huomioida ryhmäläisiä puhututtavat asiat ja pystyttävä joustamaan suunnitellusta ryhmän tarpeiden mukaan. Tärkeintä ryhmässä oli vertaistuki, joka tuki ryhmäläisen senhetkistä elämää, ei ryhmän vetäjän suunnittelema hieno kokonaisuus ja sen toteutuminen sellaisenaan.

Ryhmään sitoutui mukaan vain kolme perhettä, vaikka tiedote ryhmästä jaettiin henkilökohtaisesti yli 30:lle päiväkodin asiakasperheelle. Vuorotyön tekeminen

on ryhmään sitoutumisen haaste. Monet vanhemmat eivät pystyneet sitoutumaan ryhmään mukaan viitenä iltana viikoittain, oman epäsäännöllisen työn takia. Kysymys kuuluukin, kuinka saisimme jatkossa perheitä mukaan Mie ite -ryhmiin. Ja kuinka saisimme mukaan sellaisia perheitä jotka todella tarvitsevat vahvistusta vanhemmuuteen. Mie ite -ryhmämalli edistää lasten ja perheiden hyvinvointia ja osallisuutta. Se edistää varhaista tukea ja hyvien käytäntöjen kehittämistä sekä niiden levittämistä. Varhainen tuki perheille on tärkeää, samoin rikas moniammatillinen yhteistyö lapsiperheiden hyväksi.

Pohdimme, kuinka varhaiskasvatuksen resurssit riittävät jalkauttamaan mallia. Vaikka perheneuvolasta tulisi työntekijä työpariksi, riittäisikö henkilökuntaa myös ryhmää seuraamaan. Ryhmässä mukana olevien työntekijöiden täytyy sitoutua kaikkiin ryhmäkertoihin ja työpanos on silloin suuri. Lastenhoitajien ja lastentarhanopettajien työaika on pois lapsiryhmästä, silloin kun työaikaa kohdennetaan Mie ite -ryhmän ohjaukseen. Mietimme myös sitä, kuinka perheneuvolan resurssit riittävät jalkauttamaan mallia tulevaisuudessa.

Jatkotutkimuksena olisi mielestämme tärkeää tutkia, kantoiko ryhmästä saatu tuki perheitä myöhemminkin, tai millaista tukea vanhemmuuteen perheet toivoisivat saavansa päiväkodista.

11 Lähteet

Broberg, A., Almqvist, K. & Tjus, T. 2005. Kliininen lapsipsykologia. Helsinki: Edita Prima Oy

Cacciatore, R., Korteniemi-Poikela, E. & Huovinen, M. 2008. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. Juva: WS Bookwell Oy

Furman, B. 2012. Olen ylpeä sinusta! Helsinki: Tammi

Friis, E., Eirola, R. & Mannonen, M. 2004. Lasten ja nuorten mielenterveystyö. Helsinki: WSOY

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi

Helenius, A. & Korhonen, R. 2008. Pedagogiikan palikat, johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY

Juusola, M. 2011. Vahvaksi rakastetut lapset. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes

Kaijalainen-Vainikainen, R. 2012. Mie ite –ryhmä. Havaintomuistiinpanot. 6.11.2012

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY

Kinnunen, T. 2006. Pro gradu-tutkielma. Vertaistuki erityislasten vanhempien voimavarana. Jyväskylän yliopisto

Lastensuojelun keskusliitto. Lapsen hyvä elämä 2015 -toimintalinjaus. Lapsen Maailma lehti 4/2005. [http://www.lskl.fi/files/132/kgS2xmQ5.pdf/](http://www.lskl.fi/files/132/kgS2xmQ5.pdf) Luettu 10.9.2012

MLL a. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Lapsen kasvu ja kehitys 1 – 2 vuotiaana. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/1_2-vuotias/persoonallisuus_ja_tunne-elama/ Luettu 13.8.2012

MLL b. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Lapsen kasvu ja kehitys 2 – 3 vuotiaana. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/2_3-vuotias/persoonallisuus_ja_tunne-elama/ Luettu 13.8.2012

Nummela, T. 2012. Tutkittu tieto ja tiedonhallinta. Luentomuistiinpanot. 25.4.2012. Saimaan ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala.

Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2009. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.

Rantala, J. 2011. Mikä avuksi kun uhmaikäinen on aggressiivinen. <http://olotila.yle.fi/perhe/lasten-kasvatus/lastenpsykiatri-vastaa/mika-avuksi-kun-uhmaikäinen-agressiivinen/> Luettu 13.8.2013

Sandberg, S., Santanen, S., Jansson, A., Lauhaluoma, H., Rinne, O. (toim.)
Perhekoulun käsikirja, käytännön opas vanhemmille. Helsinki 2008. Tyylipaino Oy

Sinkkonen, J. 1998. Yhdessä isän kanssa. Juva WSOY

Sinkkonen, J. 2003. Leikkiä vakavilla asioilla. Vantaa: Pelastakaa lapset. Lastenpsykiatrian tutkimussäätiö ja WSOY

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Juva: WS BookwellOy

Socom. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy. Ohjaajan käsikirja.
http://www.socom.fi/mieite/mieite_ohjaajan_kasikirja.pdf / Luettu 7.6.2012

Sosiaaliportti. <http://www.sosiaaliportti.fi/File/f80f9705-6d71-42c7-a01a-b3a4e0314cae/vuo0vovaikutusleikkiopas.pdf>/ Luettu 22.4.2013

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi

Väestöliitto.

http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/parista_perheeksi/vanhemmuuden_vaikeus/ Luettu 8.9.2013

Liite 1 Kutsu ryhmään

HEI 1-3-VUOTIAAN LAPSEN VANHEMPI!

Haluatko keskustella pienen lapsesi kehityksestä ja kasvatustavoista muiden vanhempien kanssa ja saada tukea omaan vanhemmuuteen?

Perheneuvola yhdessä päivähoiton kanssa aloittaa lokakuussa 2012 keskusteluryhmätoiminnan 1-3-vuotiaiden lasten vanhemmille. Ryhmät kokoontuvat tiistaisin päiväkodilla ja ensimmäisen kerran **16.10.2012 klo 17- 19.**

Seuraavat kerrat ovat: **ti 23.10 klo 17- 19**

ti 30.10 klo 17- 19

ti 6.11 klo 17- 19

ti 13.11 klo 17- 19

Kyselyihin vastaavat ja ryhmään ilmoittautumiset ottavat vastaan Mansikkamuksujen aikuiset.

Ryhmä tapaa kerran viikossa yhteensä viisi kertaa. Mukaan voi tulla kuuden perheen vanhempia, yksin tai yhdessä. Kullakin tapaamisella on oma teemasensa, jota käsitellään yhdessä keskustellen. On toivottavaa, että voitte osallistua jokaisena viitenä kertana ryhmätapaamisiin. Ryhmän toimintaa tukee taloudellisesti (materiaali, kahvitus) Pelastakaa lapset ry.

Ryhmäkertojen teemoja ovat:

- Vanhemmuuden voimavarat
- 1-3-vuotiaan lapsen kehitys. Leikin merkitys kehitykselle.
- Lapsen käyttäytymisen ja tunteiden ymmärtäminen. Vanhemman johdonmukainen toiminta ja yhteiset pelisäännöt. Myönteisen palautteen antaminen.
- Myönteinen vuorovaikutus lapsen kanssa. Lapsen käyttäytymisen ohjaaminen, vanhemman omat tunteet.
- Lapsen myönteisen käyttäytymisen vahvistaminen.

Ryhmää ohjaa Vuoksenniskan vuoropäiväkodissä perheneuvolapsykologi Riitta Kaijalainen- Vainikainen ja parina toimii Mansikkamuksujen lastenhoitaja Kirsi Klemola.

TERVETULOA MUKAAN!

Liite 2 Kyselylomake ennen ryhmää

1. Mitkä koette olevan parhaita puolia vanhemmuudessanne?

Molemmat vanhemmat:

Äiti:

Isä:

2. Miten kuvailisit lapsesi ja sinun välistä suhdetta?

Äiti ja lapsi:

Isä ja lapsi:

3. Onko teillä joitakin huolia suhteessa lapseenne? Mitä ja millaisia? Mihin ajattelette niiden liittyvän?

4. Onko teidän perheessänne jotkut arjen tilanteet lapsen kanssa toistuvasti hankalia? Mitkä tilanteet?

5. Miten te vanhempina hankalissa tilanteissa toimitte? Mitä keinoja käytätte?

6. Oletteko te vanhempina samaa mieltä siitä, kuinka lapsen kanssa tulisi toimia?

7. Mitä muutoksia toivoisitte tapahtuvan itsessänne ja toiminnassanne vanhempi-
na?

8. Millaista tukea toivoisitte saavanne omaan vanhemmuuteenne ryhmästä?

Liite 3 Kyselylomake ryhmän jälkeen

1. Muuttuiko jokin vanhemmuudessanne ryhmän aikana? Jos muuttui, niin mikä?
2. Miten kuvailisit lapsesi ja sinun välistä suhdetta ja siinä tapahtuneita mahdollisia muutoksia. Onko suhteesi lapseesi samanlainen vai erilainen kuin ryhmän alussa?
3. Onko joku huoli suhteessa lapseenne vähentynyt tai poistunut ryhmän aikana? Onko teillä vielä joku huoli suhteessa lapseenne? Mitä tukea toivoisitte huolen vähenemiseksi?
4. Onko perheenne aiemmin hankaliksi kokemissanne arjen tilanteissa suhteessa lapseen tapahtunut jotakin muutoksia ryhmän aikana?
5. Käytättekö samanlaisia vai erilaisia keinoja lapsenne käyttäytymisen ohjaamiseen ja rajoittamiseen kuin ennen? Onko jotakin tullut lisää, jotakin jäänyt pois vai onko keinojen valikoima pysynyt samana?
6. Koetteko, että teidän vanhempien yhteisissä kasvatuskäytännöissä on tapahtunut muutoksia?
7. Saitteko toivomaanne tukea ryhmästä?

8. Ryhmän kokoontumisiin osallistunut vanhempi: millaista oli jakaa ryhmässä käsiteltäviä teemoja toisen vanhemman kanssa?

9. Ei ryhmän kokoontumisiin osallistunut vanhempi: välittyikö ryhmän anti kotiin?

10. Kuinka tyytyväinen olit vanhempien ryhmään kokonaisuudessaan?

En lainkaan	1	2	3	4	5	6	7	Erittäin
tyytyväinen								tyytyväinen

11. Mitä mieltä olet ryhmäkertojen määrästä, kestosta, tapaamistiheydestä ja ryhmän koosta?

12. Mitä mieltä olet ryhmässä käsitellyistä teemoista? Mitä teemoja olisit lisännyt, mitä ottanut pois?

13. Tukiko Perhekoulun käsikirja ryhmässä käsiteltäviä teemoja, oliko kirja tarpeellinen?

14. Mikä oli mielestäsi parasta ryhmässä?

15. Koitko tullee kuulluksi ryhmässä?

16. Mitä sanoisit ryhmän vetäjille, jotka aloittavat seuraavaa ryhmää. Mitä kannattaa pitää mielessä, mikä oli tärkeää tai mistä oli apua?

17. Tarvitseeko mielestäsi jotain ryhmän toiminnassa muuttaa? Jos, niin mitä?

18. Muita kommentteja